

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Tereza Vlková

Vybraná nová náboženská hnutí a jejich mediální obraz v českých
sdělovacích prostředcích

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu a zdroje v seznamu.

V Přerově dne 17.4.2023

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Martině Číhalové, Ph.D, za odborné vedení bakalářské práce a za ochotu vždy pomoci a poradit.

Anotace

Cílem bakalářské práce je zjistit mediální obraz nových náboženských hnutí Hare Kršna a rastafariáni v českých tištěných sdělovacích prostředcích. Nejprve se práce věnuje charakteristice nových náboženských hnutí a jejich působení v České republice. Následně podrobněji popisuje hnutí Hare Kršna a rastafariáni. Výzkumná část práce se zabývá obsahovou analýzou obou nových náboženských hnutí ve vybraných českých celostátních denících v letech 1997-2022.

Klíčová slova:

nová náboženská hnutí, Hare Kršna, rastafariáni, média, mediální obraz, obsahová analýza

Annotation

The aim of the bachelor thesis is to determine the media image of the new religious movements Hare Krishna and Rastafarians in the Czech print media. First, the thesis focuses on the characteristics of new religious movements and their activities in the Czech Republic and then describes the Hare Krishna and Rastafarian movements in more detail. The research part of the thesis deals with the content analysis of both new religious movements in selected Czech national daily newspaper in the period 1997-2022.

Keywords:

new religious movements, Hare Krishna, Rastafarians, media, media image, content analysis

Obsah

Úvod.....	7
1 Nová náboženská hnutí	8
1.1 Definice základní pojmů a jejich vzájemných vztahů.....	8
1.2 Základní rysy nových náboženských hnutí	10
1.3 Vznik a vývoj nových náboženských hnutí.....	13
1.4 Nová náboženská hnutí v České republice.....	15
2 Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny	16
2.1 Kořeny a historie hnutí	16
2.2 Nauka	18
2.3 Praxe a symboly	20
2.4 Hare Kršna v České republice	22
3 Rastafariáni	24
3.1 Kořeny a historie hnutí	24
3.2 Nauka	25
3.3 Praxe a symboly	26
3.4 Rastafariáni v České republice	29
4 Masová média	30
4.1 Masová média a jejich vliv na veřejnost	31
4.2 Mediální konstrukce reality.....	31
4.3 Objektivita mediálních obsahů.....	32
4.4 Masová média ve vztahu k novým náboženským hnutím.....	33
5 Výzkumná část.....	34
5.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky	34
5.2 Charakteristika výzkumného vzorku a techniky jeho výběru	34
5.3 Popis metody výzkumu	35
5.4 Interpretace dat.....	37
5.4.1 Kvantitativní část obsahové analýzy	37
5.4.2 Kvalitativní část obsahové analýzy	43
Závěr	58
Seznam zdrojů.....	60
Seznam použitých zkratk	65
Seznam tabulek a grafů.....	66
Seznam příloh	67
Přílohy	68

Úvod

Pro naši bakalářskou práci jsme si zvolili téma *Vybraná nová náboženská hnutí a jejich mediální obraz v českých sdělovacích prostředcích*. Člověk je svědkem neustálého vývoje společnosti, což má vliv i na samotné náboženství. Nová náboženská hnutí jsou fenoménem dnešního multikulturního světa. I přes to, že náboženské minority mají na Západě dlouholetou tradici, tak v České republice mohou působit teprve od roku 1989. Od této doby „bojují o své místo“ v české náboženské scéně a požadují respekt ze strany majoritní společnosti. Na to mají vliv právě i masmédiá, která působí na celkové formování vztahů ve společnosti, což se dotýká i nových náboženských hnutí.

Cílem této bakalářské práce je zjistit mediální obraz nových náboženských hnutí Hare Kršna a rastafariáni ve vybraných českých denících mezi lety 1997-2022. Důvodem výběru těchto dvou konkrétních nových náboženských hnutí byla jejich vzájemná odlišnost. Hare Kršna má kořeny ve východním náboženství zvané hinduismus, zatímco rastafariáni vycházejí z abrahámovského náboženství, konkrétně z judaismu. Další rozdíl se týká jejich působení v České republice. Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny má základnu na našem území po roce 1989 a sdružuje všechny členy hlásící se k tomuto hnutí. Na druhé straně, rastafariánské hnutí funguje odlišně a v České republice neexistuje žádná veřejně známá organizovaná skupina rastafariánů. Tyto skutečnosti nám umožňují porovnat mediální obraz těchto dvou náboženských hnutí, která jsou v mnoha ohledech odlišné.

V teoretické části této práce se nejprve zaměříme na nová náboženská hnutí a jejich působení v České republice. Poté se budeme věnovat výkladu a problematice týkající se slov *sekta* a *kult*, jelikož se těmito pojmy budeme zabývat v praktické části práce. Následně se budeme podrobněji věnovat konkrétním hnutím, a to Hare Kršna a rastafariáni. V obou případech budeme zkoumat jejich kořeny, historii, nauku, praxi, symboliku a v neposlední řadě jejich působení na území České republiky. Pro získání mediálního obrazu obou hnutí se budeme věnovat analýze masových médií samotných. Zaměříme se na jejich vliv na veřejnost a také na to, jaký mají vztah k novým náboženským hnutím.

Ve výzkumné části provedeme obsahovou analýzu. V kvantitativní části se zaměříme na analýzu celostátních tištěných deníků a jejich mediálního obsahu v souvislosti s oběma hnutími. Budeme zkoumat, které deníky publikovaly nejvíce článků s touto tematikou a v jakých letech. V rámci kvalitativní části obsahové analýzy se zaměříme na témata všech článků a podrobně je vyhodnotíme z hlediska objektivity a vlivu na mediální obraz obou hnutí.

1 Nová náboženská hnutí

Všechna náboženství se neustále vyvíjí. Některá rychleji či pomaleji, ale nikdy nejsou statická. Náboženství je ovlivňováno svým okolím, respektive změnami společnosti, kulturními inovacemi nebo novými náboženskými důkazy, které mohou být například ve formě nových interpretací biblického textu apod. Období dvacátého a dvacátého prvního století je významné svými změnami týkajícími se náboženského života. Svět se zdá být v oblasti náboženství svobodnější. Lidé jsou více tolerantní vůči náboženským věrám druhých a začínají se o ně více zajímat, jelikož lidstvo neustále touží po naplnění svých duchovních hodnot a zodpovězení na určité náboženské otázky. Společnost se stává v dnešním světě čím dál více multikulturní, což umožňuje vznik nábožensky pluralitní společnosti. Dnes jsme svědky velkého rozvoje nových alternativních směrů a forem náboženství, které v některých případech dokonce oslabují světová náboženství.

Nově vzniklé alternativní směry jsou pojmenovávány různými termíny, jako například kulty, sekty, netradiční náboženství, nová spiritualita, avšak nejčastějšími užívanými termíny jsou nová náboženská hnutí a nová náboženství.¹

1.1 Definice základní pojmů a jejich vzájemných vztahů

Pojem nová náboženská hnutí (dále jen NNH) je využíván k označení těch společenských hnutí, která vznikla v důsledku nějaké náboženské ideje, jež se jeví v dané společnosti jako nová a neznámá, přestože v jiném prostředí nová být nemusí. Religionista Zdeněk Vojtíšek ve své knize² uvádí vhodný příklad NNH, které přineslo velké množství nových idejí na západní stranu světa, a to je Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny. Právě zakladatel tohoto hnutí začal šířit náboženské myšlenky, které byly pro západní část světa naprosto nové, zatímco v Bengálsku byly již známé v 16. století.

Nová idea hnutí by měla být náboženského charakteru. Pochopení významu slova *náboženství* v rámci NNH se jeví jako problematické, protože vznikají velké debaty mezi odborníky týkající se nábožnosti některých hnutí. Mezi sporná hnutí patří například vyznavači UFO, Scientologie apod. Dodnes neexistuje jednotná charakteristika náboženství, na které by se shodla většina odborníků. V důsledku toho není jednoznačně určeno, které konkrétní

¹ VOJTÍŠEK, Zdeněk, PATRIDGE, Christopher, ed. *Encyklopedie nových náboženství: Nová náboženská hnutí, sekty a alternativní spirituality*. Singapur: Lion v Oxfordu, 2004, s. 14. ISBN 80-242-1605-1.

² VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Beta Books, 2007, s. 13. ISBN 978-80-86851-64-8.

náboženské projevy spadají do kategorie NNH. Níže je uvedeno několik definic nebo charakteristik pojmu *náboženství*, jež jsou mezi odborníky nejrozšířenější.

Definice náboženství od Štampacha zní: „*Náboženství je vztah člověka k transcendentní skutečnosti.*“³ Jedná se o osobní vztah k transcendentní entitě. Transcendence představuje „*skutečnost, jež není bez vlastní iniciativy poznatelná obvyklými lidskými postupy, která není disponovatelná.*“⁴

V knize Dušana Lužného jsou zmíněny dva přístupy týkající se definice náboženství. Prvním je substanční přístup, který tvrdí, že základem náboženství je realita rozdělená na více sfér – světskou a posvátnou, a že ta posvátná sféra je nejdůležitější esencí náboženství. Odpůrci substančního přístupu však tvrdí, že základním rysem náboženství je uspokojování společenských potřeb tím, že pomáhá jednotlivcům vypořádat se s jejich problémy a nalézt vnitřní uspokojení. Tento postoj je známý jako funkcionalistický přístup.⁵

Dušan Lužný ve své publikaci shrnul problematiku pojmenování NNH: „*Původně byla jako nová náboženská hnutí označována jen ta, která vznikla nebo prodělala výrazné oživení v Severní Americe a západní Evropě v druhé polovině 20. století. Postupem času však výraz nová náboženská hnutí zahrnul proměny náboženského života v jiných částech světa, a dokonce i menšinová hnutí v rámci celé západní náboženské tradice.*“⁶

Široká veřejnost často používá výraz *sekta* k označení NNH. V minulosti byl tento termín používán i odborníky v oblasti sociologie náboženství, avšak v posledních letech nabyl tento pojem výrazně negativní konotaci a může být vnímáno jako nadávka. Většina lidí si pod tímto pojmem představí hnutí, která provozují kontroverzní praktiky, jako je například vymývání mozků, manipulace, zneužívání apod. V důsledku toho dochází k poškozování a skandalizaci některých NNH, která jsou označována jako sekty i přes to, že neprovozují zmíněné činnosti, jež jsou vnímány veřejností jako negativní.

Mnoho religionistů a teologů se snaží tomuto označení převážně vyhýbat a nahrazovat ho právě termínem *nová náboženská hnutí* či *nová religiozita*. Někteří odborníci však používají

³ ŠTAMPACH, Ivan Odilo. *Přehled religionistiky*. Praha: Portál, 2008, s. 30. ISBN 978-80-7367-384-0.

⁴ Tamtéž, s. 31.

⁵ LUŽNÝ, Dušan. *Nová náboženská hnutí*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 21-26. ISBN 80-210-1645-0.

⁶ Tamtéž, s. 26

pojem *sekta* k vyjádření vztahu mezi společností a konkrétním NNH, což umožňuje zjistit, jak společnost dané hnutí vnímá.⁷

Další pojem používaný k označení NNH je *kult*, ale jeho původní význam se liší od toho, jak ho vnímá sekulární společnost. „*Tento pojem zde ani v nejmenším nenese jakýkoliv negativní význam, nýbrž je použit pro označení aktivit, které nevyžadují existenci skupiny, ale soustředí se na poskytování náboženských služeb nikterak nezávazným zájemcům.*“⁸ Kultury pomocí určitých náboženských prostředků plní svým klientům dané služby. Jedná se například o věštby, duchovní programy, prodej léčivých kamenů apod. Dále můžeme chápat pojem *kult* jako proces uctívání, který může mít nejen podobu rituálů či obřadů, ale i jako vnitřní proces odehrávající se v duchu člověka. V současné době širší veřejnost užívá termín *kult* podobně jako slovo *sekta*. V anglickém jazyce se jedná totiž o dvojici synonym, což způsobilo podobné vnímání těchto dvou slov i v České republice.⁹

1.2 Základní rysy nových náboženských hnutí

V této kapitole bude naším cílem určit a následně popsat společné znaky NNH. Samozřejmě nelze předpokládat, že všechna NNH mají stejnou charakteristiku, tudíž zmíníme ty rysy, které se objevují v rámci NNH víceméně nejčastěji. Většina z nich má tendenci působit na společnost kontroverzním a nepochopitelným způsobem, což vede k častému negativnímu vnímání NNH ze strany veřejnosti. Nicméně nelze zobecnit, že všechna NNH jsou v jejich samotném jádru zlá a nemorální. NNH jsou pouze nová a přicházejí s novými činnostmi, jež nejsou v souladu se stereotypními způsoby chování v tradiční společnosti.

Charismatický vůdce

NNH jsou většinou vedeny autoritářskou osobou či skupinou. Člověk postavený v čele hnutí je popisován jako charismatický. Taková osoba je podle Maxe Webera obdařena určitými kvalitami a vlastnostmi, které mohou být i nadpřirozené, díky nimž dokáže zaujmout ostatní lidi takovým způsobem, aby se stali jeho stoupenci.¹⁰ Charismatický vůdce představuje autoritu

⁷ VOJTÍŠEK, Zdeněk. Co se slovem „sekta“? *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha, 2004, 7(4), 113-114 [cit. 2022-12-03]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir404.pdf>

⁸ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*, s. 22-23.

⁹ ŠTAMPACH, Odilo. Co je co. *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha, 1998, 1(1), 1-3 [cit. 2022-12-03]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir198.pdf>

¹⁰ CHRYSIDES, George. *Unrecognized charisma? A study of four charismatic leaders*. Cesnur: Center for Studies on New Religions [online]. Itálie, 1988 [cit. 2022-12-03]. Dostupné z: <https://www.cesnur.org/2001/london2001/chryssides.htm>

obdařenou nadpřirozenými schopnostmi a kvalitami, které způsobují naprostou oddanost členů a jejich následné případné podlehnutí k manipulaci.

Vůdce musí být velmi dobrým řečníkem, aby dokázal přesvědčivě prezentovat novou náboženskou ideu a následně získat nové stoupence. K udržení svých členů a zároveň k přilákání nových zájemců využívá emoce a vizionářství.¹¹ Ve svých projevech uplatňuje osobní náklonost k svým stoupencům, kteří v něm spatřují autoritu rozhodující o veškerém dění v hnutí, jako jsou například sňatky, vzdělání, rodinné vztahy apod.¹²

Smrt vůdce znamená i zánik autority v hnutí a zanechá mezeru v oblasti vedení, tu většinou vyplní struktury instituce, které však často v následování charismatického vedení selhávají.¹³ Autoritářské vedení hnutí evokují v široké veřejnosti znaky absolutismu a totalismu, což představuje v očích některých lidí nebezpečí. Lze však říci, že charismatické vůdcovství se vyskytuje téměř ve všech náboženských proudech (např. v křesťanství – Ježíš Nazaretský).¹⁴

Fundamentalismus

V mnoha NNH můžeme spatřit znaky fundamentalismu, který Ivan O. Štampach ve své publikaci definuje jako: „...jednoduchý, přímočarý přístup k pramenům, k posvátným spisům (bibli, korám, védám) nebo věrouce.“¹⁵ Obsah posvátné literatury a věrouky se považuje ve všech případech za neomylný. Neohlíží se na dobu a prostředí vzniku daných pramenů. Členové NNH většinou mají v oblibě přesvědčovat ostatní lidi kolem sebe o absolutní pravdivosti posvátných knih a projevují odpor k ostatním příznivcům jiného náboženství.¹⁶ Právě v důsledku toho dochází v extrémních případech od vedení NNH k zákazu komunikace členů s lidmi věřícími v jiná náboženství, četby nepovolených knih, sledování televize či používání internetu. Účelem je izolovat dané NNH od široké veřejnosti, která by mohla hnutí narušit.

¹¹ VOJTÍŠEK, Zdeněk. Charisma a zneužívání. *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha, 2012, 15(3), 74-77 [cit. 2022-12-03]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir312.pdf>

¹² VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*, s.67.

¹³ CHRYSSIDES, George. *Unrecognized charisma? A study of four charismatic leaders*.

¹⁴ ŠTAMPACH, Ivan Odilo. *Přehled religionistiky*, s.184.

¹⁵ ŠTAMPACH, Ivan Odilo. *Sekty a nová náboženská hnutí – naděje a rizika*. Praha: Oliva, 1994, s. 6. ISBN 80-901634-6-7.

¹⁶ ŠTAMPACH, Ivan Odilo. *Co je co.*, s. 1-3.

Uzavřenost

Jak už bylo naznačeno, tak dalším častým rysem NNH je jejich izolovanost. Stoupenci hnutí nabývají nové hodnoty, touhy, potřeby, což způsobuje odcizení od sekulární společnosti a od stávajících tradičních náboženství, která je nedokážou po stránce hodnot uspokojit. Mezi častými příčinami tohoto jevu je povinné společné soužití a práce všech členů hnutí. Dochází ke strachu z okolního světa, členové hnutí tudíž nemají zapotřebí se scházet s lidmi, kteří nejsou součástí hnutí, protože si s nimi dostatečně nerozumí.¹⁷ Absolutní izolovanost členů definuje Zdeněk Vojtíšek jako *sociální implozi*: „*Příslušníkům nových náboženských skupin se tak někdy jejich svět rozpadá na ty, kdo jsou „oni“, a kdo jsou tedy v lepším případě potenciálními objekty misie, v horším případě až nepřáteli, a na ty, kdo jsou „my“, a kdo si tedy jediné zaslouží skutečný zájem a pozornost*“.¹⁸

Členové izolovaných NNH mívají problém se orientovat ve většinové společnosti. To může spolu s naprostou oddaností vůdci vést k spáchání i velmi závažných trestných činů. Jedinec z důvodu nedostatečné socializace ztrácí přehled o společenských normách a mnohdy si nedokáže uvědomit, že je součástí nějakého ilegálního činu.

Problematika vyloučených osob z NNH souvisí s jejich sociální izolovaností. Tzv. *odpadlíci* představují pro hnutí největší zklamání a obvykle se od nich hnutí distancuje. V důsledku toho se odpadlíci nachází v situaci, kdy ztratí všechny své přátele a blízké, s nimiž trávili většinu svého času. Vzhledem k tomu, že v NNH jsou často zapojeny celé rodiny, mohou lidé, kteří opouštějí hnutí, natrvalo ztratit své nejbližší.¹⁹

Výlučnost

Většina NNH vychází z jiných náboženství (např. judaismus, hinduismus), která můžeme označit v souvislosti s NNH jako mateřská. Mnoho NNH se snaží vymezit vůči svým původním náboženstvím, jelikož vznikly z nespokojenosti s některými jejich aspekty.

Čas vzniku NNH je též jedinečný, jelikož se ve většině případů může jednat o časové období před koncem světa, příchodem božské postavy anebo duchovním osvícením lidu. „*Milenialismus je uměle vytvořený pojem, určený pro popis a výklad určitého typu přesvědčení o budoucnosti...*“ tvrdí Zdeněk Vojtíšek. „*Mileniální hnutí je tak myšleno hnutí založené na*

¹⁷ ŠTAMPACH, Ivan Odilo. *Přehled religionistiky*, s.185.

¹⁸ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*, s. 79.

¹⁹ Tamtéž, s. 80-81.

sdíleném přesvědčení o budoucí kolektivní blaženosti... “²⁰ dodává dále. Některá NNH věří, že mohou dosáhnout období blaženosti, které může nastat po apokalyptických událostech nebo po duchovním pokroku společnosti. Hnutí nesoucí znaky milenialismu jsou přesvědčena o zkaženosti dosavadního světa a právě pomocí transcendentní síly se snaží dosáhnout blaženého věku.²¹

Entuziasmus

Členové považují svoji participaci v NNH za smysl svého života, což způsobuje jejich mimořádnou obětavost či dokonce mučednictví. Častá je například finanční obětavost vyvolávající kontroverzi mezi širokou veřejností. Stoupenci však své obětavé činy odůvodňují tím, že duchovní hodnoty jsou pro ně důležitější a cennější než ty hmotné, a právě proto finančně přispívají hnutí, aby mohli pomoci šířit svou víru a přesvědčení. Misijní činnost též souvisí s šířením učení hnutí a v nich jsou jejich členové nějakým způsobem odměněni za získání nových stoupců.²²

1.3 Vznik a vývoj nových náboženských hnutí

Zakládání NNH je spojeno s neustálými změnami společnosti ve světě. Každé náboženství muselo prodělat určitý vývoj, aby bylo společností uznávané a následně mohlo nést status náboženské instituce. Stejný cíl mají i NNH. Křesťanství, islám a hinduismus, tři nejznámější světová náboženství, byla na svém počátku ve stejné roli jako NNH.

Vývoj světových náboženství zapříčinil vznik hnutí, která jsou stále ukryta v rámci náboženských institucí spadající právě do mateřského náboženství. Například v římskokatolické církvi vznikla nová hnutí, která se převážně zabývají křesťanskými tématy, jež podle jejich smýšlení římskokatolická upozaduje. Mezi ty patří například hnutí podporující ekumenický dialog usilující o sjednocení všech křesťanů nebo mezináboženský dialog zabývající se spoluprací mezi církvemi.²³ Vedle těchto hnutí skrytých v církvi vznikají samozřejmě i NNH, která se zásadně vylučují od svého mateřského náboženství.

²⁰ BIERNOT, David, LUKEŠ, Jiří, OSTRÁNSKÝ, Bronislav, VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Konec tohoto světa: milenialismus a jeho místo v judaismu, křesťanství a islámu*. Praha: Dingir, 2012, s. 7. ISBN 978-80-86779-24-9.

²¹ Tamtéž, s. 7-9.

²² VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*, s. 75-77.

²³ Tamtéž, s. 21.

Ve světě neustále vznikají a zanikají nové náboženské proudy, takže nelze přesně popsat aktuální vývoj NNH. Můžeme však alespoň vytyčit zlomová období, která byla pro rozvoj NNH zásadní.

Prvním z nich jsou 60. léta 20. století, kdy nastala éra formování velkého množství NNH a docházelo k jejich diferenciaci. Předchozí období po druhé světové válce, jež je charakteristické industriálním rozvojem západních zemí, přispělo ke společenským změnám v oblasti sociálního a kulturního života. Docházelo ke kulturnímu experimentování například v oblasti politiky, sexuálních a rodinných vztahů, volného času a náboženství, což přispělo k možnosti svobodné náboženské volby jedince.

Šedesátá léta jsou typická pro proud zvaný *kontrakultura*, který Dušan Lužný definuje jako: „...*programové odmítnutí některých vzorců chování dominantní kultury a o snahu hledat smysluplnou alternativu vůči těmto vzorcům.*“²⁴ Kontrakultura bojovala proti tehdejšímu sociokulturnímu systému a podnítila vznik pluralitních společností, které jsou multikulturní a především multináboženské.²⁵

Pomocí moderních dopravních prostředků se rozšířilo cestování a s tím i stěhování lidí do jiných částí světa s odlišnou kulturou. Člověk se stal součástí pluralitní společnosti. Dále díky tištěným médiím, rádia, internetu a jiným sdělovacím prostředkům mají možnost lidé poznat nové kultury a náboženství. V důsledku toho jsou lidé více obeznámeni s naukami jiných náboženských proudů a následně je mohou šířit dál.

Na počátku 20. století nebyli lidé na Západě natolik tolerantní jako dnes. Dříve považovali nekřesťanská náboženství za nevyzrálá a opovrhovali jimi, avšak dnes jsou lidé ochotni porozumět novým náboženským proudům. Z tohoto důvodu se dokonce někteří lidé stanou stoupenci jiných náboženských proudů než těch dominujících v jejich prostředí. Dochází k experimentování a kombinaci některých prvků náboženství. V důsledku toho se společnost odklání od dominantního křesťanství a dochází k vzrůstu počtu NNH.²⁶

²⁴ LUŽNÝ, Dušan. *Nová náboženská hnutí*, s. 35.

²⁵ Tamtéž, s. 29-39.

²⁶ VOJTÍŠEK, Zdeněk, PATRIDGE, Christopher, ed. *Encyklopedie nových náboženství: Nová náboženská hnutí, sekty a alternativní spirituality*, s. 4.

1.4 Nová náboženská hnutí v České republice

V období komunistického režimu bylo náboženské vyznání omezováno a potlačováno. Byla povolena pouze ta náboženství, která byla schválena státem. Vedení republiky tak mělo dohled nad náboženským děním v republice. Ke konci komunistické éry, před rokem 1989, bylo povoleno pouze 18 náboženských společností.

Po „sametové revoluci“ byl přijat zákon č. 308/1991 o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, který umožnil svobodnou duchovní činnost v rámci veřejných zařízeních. Náboženské společnosti žádající o registrační řízení však musely splnit určitý počet osob hlásících se k dané společnosti. V roce 1991 byl schválen zákon č. 161/1992 o registraci církví a náboženských společností, který určil minimální počet stoupenců na deset tisíc zletilých osob, tudíž každé hnutí, které chtělo získat právní subjektivitu, muselo získat 10 000 podpisů. Jedinými náboženskými společnostmi, které tuto podmínku splnily, byly Náboženská společnost Svědkové Jehovovi a Luterská evangelická církev a. v. v ČR.²⁷ V roce 2002 byl přijat zákon č. 3/2002 snižující počet potřebných podpisů na 300, což umožnilo NNH jednodušší cestu k registraci.²⁸ V roce 2022 bylo registrováno 44 církví a náboženských společností.²⁹

Registrace náboženských společností však nemá výrazné výhody, jelikož i neregistrované společnosti se mohou scházet, vykonávat misijní činnost apod. Mezi důležité výhody registrace patří právní subjektivita a uznání majoritní společností. Registrované společnosti jsou považovány za hnutí, která jsou garantována státem a jsou považována za bezpečná a důvěryhodná. Nicméně mnoho odborníků kritizuje toto hodnocení, jelikož lidé by neměli posuzovat náboženské společnosti pouze na základě jejich registrace, ale na základě svých znalostí a zkušeností.

²⁷ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás* [online]. Praha: Dingir, 1998 [cit. 2022-12-04], s. 16-19. ISBN 80-902528-0-X. Dostupné z:

https://web.archive.org/web/20071201215611/http://www.sekty.cz/texty/netradicni_nabozenstvi/

²⁸ Před třiceti lety nabyl účinnosti zákon o svobodě víry a postavení církví. In: *Advokátní deník* [online]. Praha: Česká advokátní komora, © 2019, 31.8.2021 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z:

<https://advokatnidenik.cz/2021/08/31/pred-triceti-lety-nabyl-ucinnosti-zakon-o-svobode-viry-a-postaveni-cirkvi/>

²⁹ Rejstříky registrovaných církví a náboženských společností a dalších právnických osob. In: *Ministerstvo kultury* [online]. Praha: Ministerstvo kultury [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/rejstrik-y-registrovan-yh-cirkvi-a-nabozenskyh-spolecnosti-a-dalsich-pravnick-yh-osob-467.html>

2 Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny

Hnutí Hare Kršna je považováno za jedno z nejviditelnějších NNH v České republice, a to především díky své misijní činnosti například v podobě nepřehlédnutelných průvodů v ulicích měst. I přes to, že se hnutí obecně označuje jako *Hare Kršna*, tak oficiálním pojmenováním je *Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny*, což je přeloženo z anglického slovního spojení *International Society for Krishna Consciousness* též známé pod zkratkou *ISKCON*.

2.1 Kořeny a historie hnutí

Hnutí Hare Kršna vychází z indického náboženství zvaného hinduismus. S postavou Kršny, který je stoupenci hnutí uctíván jako *Nejvyšší pán*, se již můžeme setkat v upanišádách z 9. století před naším letopočtem. Později vznikala i další literární díla ve formě eposů a puranů vyprávějící o různých podobách Kršny, který byl vyobrazen nejčastěji jako bojovník, hrdina, mudrc či bůh. V době 500 let před naším letopočtem vzniklo tzv. *učení o avatárech*, které Mrázek definuje takto: „*Obsahem této víry je představa o tom, že v určitých dobách přichází světu na pomoc bůh (resp. Bůh) v podobě člověka nebo jiného stvoření. Hovoří se o inkarnacích božích nebo o božích pozemských manifestací.*“³⁰ Toto učení je součástí višnuismu, náboženského proudu hinduismu, který považuje Kršnu za avatára nejvyššího boha Višnu a chápe Višnu a Kršnu jako jednoho Boha.

Višnuismus se dále dělí na několik různých směrů. Jedním z nich je bengálský višnuismus, ze kterého vychází hnutí Hare Kršna. Stoupenci tohoto směru považují Kršnu za avatára Višnu, a proto je uctíván jako nejvyšší Bůh.³¹ Výraznou postavou tohoto směru byl Šrí Kršna Čaitanja (1486-1533), který byl považován za avatára Kršny. Svě učedníky vedl k bhakti (láskyplné oddanost k Bohu) a projevoval nesouhlas s kastovním systémem panujícím v tehdejší Indii. Čaitanja byl známý svým zpěvem opěvujícím boží jméno Kršny. Po své smrti zanechal svým následovníkům osm veršů shrnujících jeho víru a poslání, kterými se členové hnutí řídí dodnes.³²

Uctívání Kršny jako jediného *Nejvyššího pána* bylo šířeno pouze na území Indie až do 19. století. V západním světě se objevilo až s příchodem Abhaja Čaranáravinda

³⁰ MRÁZEK, Miloš. *Děti modrého boha: Tradice a současnost hnutí Haré Kršna*. Praha: Dingir, 2000, s. 9. ISBN 80-901528-1-8.

³¹ Tamtéž, s. 5-20.

³² FUJDA, Milan a Dušan LUŽNÝ. *Oddaní Kršny: Hnutí Haré Kršna v pohledu sociálních věd*. Plzeň: Západočeská univerzita Plzeň, 2010, s. 55-60. ISBN 978-80-7043-951-7.

Bhaktivédánta Svámí Prabhupáda do USA. V první polovině 20. století začal Prabhupáda překládat knihy a spisy spojené s Čaitaniovým a hinduistickým učením. Nejcenějším přeloženým dílem je Bhagavad-Gíta, ze kterého vychází i učení o uctívání Kršny. Později začal veřejně hlásat svoji víru a tím oslovil především mladé lidi a členy hnutí hippies, kteří projevovali nesouhlas s tehdejší moderním světem a toužili po novém způsobu života. Prabhupáda se snažil Čaitaniovu učení přizpůsobit tehdejší společnosti, a dokonce ho ani nepovažoval za náboženství, ale za něco, co bylo nad všemi náboženstvími. Nebyl nikterak kritický vůči křesťanství či jiným náboženstvím. „*Čaitaniovu učení nechápal jako součásti hinduismu, ale jako sanátana sharmu (věčné náboženství jakožto věčná činnost živé bytosti), která je přístupná všem – bez rozdílu národnosti, sociálního postavení stejně jako náboženství.*“³³

Prabhupáda v roce 1966 založil Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny. Začal s nábořem nových členů, kteří však nebyli dostatečně obeznámeni s tím, co ve skutečnosti členství v ISKCON znamená. Většinu detailů se dozvěděli těsně před přijímacím obřadem např. o požadavku na vegetariánskou stravu, zákazu pohlavního styku, omamných látek a hazardních her nebo o uctívání zakladatele společnosti jako Boha apod.³⁴ Hnutí Hare Kršna získalo pozornost veřejnosti i díky svým veřejným vystoupením v podobě zpěvu Hare Kršna mantry a vydáváním časopisu Návrat k Bohu. Nakladatelská činnost zajistila financování všech středisek, která se rozrostla napříč všemi kontinenty.³⁵

Vůdce hnutí Prabhupáda zemřel 14. listopadu 1977. Před svou smrtí však určil jedenáct vyvolených Guruů, kteří spolu s nově vzniklou Správní komisí byli povoláni k řízení hnutí. Po smrti zakladatele však zanikla i postava charismatického vůdce, což zapříčinilo odchod mnoha členů a také nepokoje v oblasti vedení hnutí. Později byla moc Guruů omezena a tímto byly vyřešeny konflikty v rámci vedení hnutí. Guruové se stali duchovními učiteli a záležitosti týkající se organizace ISKCON byly přenechány Správní komisí.³⁶

³³ MRÁZEK, Miloš. *Děti modrého boha: Tradice a současnost hnutí Haré Kršna*, s. 32.

³⁴ FUJDA, Milan a Dušan LUŽNÝ. *Oddaní Kršny: Hnutí Haré Kršna v pohledu sociálních věd*, s. 73-75.

³⁵ FÁREK, Martin. Misionář a teolog oddanosti ke Kršnovi. *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha: Dingir, 2007, **10**(1), 8-10 [cit. 2022-12-04]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir107.pdf>

³⁶ MRÁZEK, Miloš. *Děti modrého boha: Tradice a současnost hnutí Haré Kršna*, s. 34.

2.2 Nauka

Cílem této kapitoly je seznámit čtenáře se základními pojmy týkajícími se víry členů hnutí Hare Kršna, které jsou klíčové pro pochopení základů víry a duchovní filozofie této náboženské religiozity.

Reinkarnace

V již zmíněném svatém písmu Bhagavad-Gíta se pojednává o koloběhu znovuzrození, který probíhá takovým způsobem, že naše duše (átmán) po naší smrti nezaniká, pouze se přesouvá do jiného těla. Tento proces se nazývá reinkarnace.³⁷ Oddaní Kršny věří, že život je považován za období utrpení a cílem člověka je osvobodit se z neustálého koloběhu reinkarnace a dosáhnout přímé oddanosti Kršnovi na jeho planetě Vaikuntha.³⁸

Karma

Stoupenci hnutí věří v karmický zákon, který úzce souvisí s reinkarnací. „*Slovem karma může být míněna jakákoli hmotná činnost přinášející reakce vedoucí k vytvoření dalšího těla nebo také samotná reakce způsobená touto hmotnou činností.*“³⁹ Na základě našich předcházejících skutků bude určena podoba našeho budoucího znovuzrození. Karma se řídí heslem „každá akce má reakci“. Karmické zákony ovlivňují nejen věci, které se nám dějí, ale i naše zdraví, bohatství, inteligenci, osobnostní rysy apod. Pokud se budeme chovat dobrým a zbožným způsobem, tak můžeme očekávat dobré reakce ze strany karmy. V případě, že se budeme chovat nevhodně a hříšně, tak přijdou špatné reakce.⁴⁰

Osvobození z neustále reinkarnace dosáhnou oddaní Kršny pomocí karmajógy, která spočívá v takovém chování, že jedinec obětuje všechny své skutky Nejvyššímu pánovi Kršnovi. Nejedná pomocí svého chťiče, ale pro uspokojení a potěšení Kršny.⁴¹

³⁷ Reincarnation. In: *ISKCON* [online]. The International Society for Krishna Consciousness (ISKCON), © 2020 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://www.iskcon.org/beliefs/reincarnation.php>

³⁸ FUJDA, Milan a Dušan LUŽNÝ. *Oddaní Kršny: Hnutí Haré Kršna v pohledu sociálních věd*, s. 83.

³⁹ Karma. In: Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny. Zakladatel áčárja Šrí Šrímad A. Č. Bhaktivédánta Svámí Prabhupáda [online]. Hnutí Hare Krišna Česká republika, © 2022 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <http://www.harekršna.cz/filosofie/karma/karma>

⁴⁰ Karma. In: *ISKCON* [online]. The International Society for Krishna Consciousness (ISKCON), © 2020 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://www.iskcon.org/beliefs/karma.php>

⁴¹ FUJDA, Milan a Dušan LUŽNÝ. *Oddaní Kršny: Hnutí Haré Kršna v pohledu sociálních věd*, s. 85.

Kršna

Kršna je považován členy hnutí za *Nejvyšší Osobnost Božství*. Jak již bylo zmíněno v kapitole 2.1, na základě učení bengálského višnusimu je Kršna avatárem boha Višnu. Právě stoupenci bengálského višnuismu, ze kterého vychází Hare Kršna, považují Višnu a Kršnu za jednoho Boha.

Podle hinduistické tradice se Kršna na zemi objevil v období nebezpečí způsobeném démonem Kansa. Kršna má více podob neboli expanzí. Může mít expanzi osobní a duchovní v podobě všech vládnoucích božstev vaikunthských planet. Další expanzí mohou být veškeré živé bytosti.

Oddaní věří, že Kršna je součástí celého vesmíru a všeho živého. Kršna je považován za osobu se všemi osobními vlastnostmi a rysy. Mezi hlavní znaky učení Prabhupády je naprostá oddanost jedinému bohu Kršnovi, tudíž zde mluvíme o monoteismu. Ostatní hinduistická božstva jsou považována pouze za polobohy.⁴² Příznivci hnutí považují Kršnu za zdroj veškerého bytí. Všechny jejich činy obětují Kršnovi a následně mohou dostat Kršnovu milost. „...*je Kršna svými oddanými pojmán jako zdroj veškeré existence, je to Kršna, kdo vytváří obecné podmínky i konkrétní projevy života, což jej v tomto pojetí činí regulativní mocí.*“⁴³

Na Západě byla do příchodu Prabhupády známá indická filozofie a její učení o spojení átmana s brahmanem. V rámci tohoto učení je átman chápán jako duše, která je součástí brahmanu představujícího absolutno. Átman ani brahman nemají osobní rysy. Prabhupáda se od této teorie odlišoval a zastával názor, že Kršna je základem všeho a zároveň nese osobnostní rysy. Podle Prabhupády je brahman součástí Kršny.

Varnášrama dharma

Varnášrama dharma je typ sociálního uspořádání, který není založen na základě narození člověka do dané sociální skupiny, jako tomu je u kastovního systému nebo rodiny. Začlenění jedinců do určité sociální struktury (varny) závisí na jejich vlastnostech a vzdělání. Toto uspořádání umožňuje každému členu společnosti dosáhnout duchovního pokroku. Varnášrama rozděluje společnost do čtyř struktur (varen): 1) intelektuální a kněžská třída –

⁴² FUJDA, Milan a Dušan LUŽNÝ. *Oddaní Kršny: Hnutí Haré Kršna v pohledu sociálních věd*, s. 88-96.

⁴³ KLEPAL, Jaroslav. Kršnovy každodenní intervence. *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha: Dingir, 2007, **10**(1), 11-13 [cit. 2022-12-04]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir107.pdf>

brahmáni, 2) bojovníci chránící celou společnost – *kšátrijové*, 3) farmáři a obchodníci zajišťující blahobyt společnosti – *vaišijové*, 4) dělníci pomáhající celé společnosti – *śúdrové*. Dále jsou v rámci varnašrámy určeny čtyři základní divize duchovního života jednotlivce (ašrámy): 1) učenci v celibátu – *brahmačáři*, 2) hospodáři ve svazu manželském – *grihastha*, 3) muž plnící rodinné povinnosti a žijící v souladu s vírou – *vánaprastha*, 4) mnich ve fázi askeze – *samjási*.⁴⁴

Pojem dharma představuje řád světa, který ovlivňuje veškeré dění v celém univerzu, včetně společenského jednání mezi lidmi. Za správné chování, které je v souladu s dharmou, považují stoupenci hnutí oddanost Nejvyššímu pánovi Kršnovi.⁴⁵ Světový řád dharma také ovlivňuje vesmírné události. Oddaní věří, že momentálně žijeme v období kalijugy, které je charakterizováno jako epocha úpadku.⁴⁶ Podle víry oddaných se na konci tohoto období objeví Bůh Višnu v podobě jednoho ze svých avatárů, který zničí svět a započne novou éru dokonalého světa.⁴⁷

2.3 Praxe a symboly

V této kapitole se zaměříme na význam symboliky a projevů chování v rámci hnutí Hare Kršna a ukážeme, jak tyto prvky souvisejí s jejich vírou a filozofií.

Čtyři základní principy života

Oddaní Kršny dodržují čtyři základní principy života, které jsou nutnou podmínkou pro členství v ISKCON a zásadně je odlišují od většinové společnosti. Prvním a zároveň velmi charakteristickým pravidlem oddaných je vegetariánství, jelikož zvířata jsou považována za živé bytosti, které mohou trpět stejně jako lidé.⁴⁸ Druhé pravidlo zakazuje užívání jakýchkoliv omamných látek včetně kávy, čaje a tabáku. Předposlední třetí pravidlo povoluje pohlavní styk pouze v ojedinělém případě. Členové, kteří jsou v roli hospodáře (*grihasthy*) mohou mít pohlavní styk pouze s cílem plození dalších potomků, a to pouze jednou měsíčně

⁴⁴ Varnašrama dharma. In: *Nava Gókula* [online]. Nava Gókula [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://gokula.cz/o-nas/varnasrama-dharma>

⁴⁵ FUJDA, Milan a Dušan LUŽNÝ. *Oddaní Kršny: Hnutí Haré Kršna v pohledu sociálních věd*, s. 86.

⁴⁶ LUŽNÝ, Dušan. *Nová náboženská hnutí*, s. 56.

⁴⁷ FUJDA, Milan a Dušan LUŽNÝ. *Oddaní Kršny: Hnutí Haré Kršna v pohledu sociálních věd*, s. 87.

⁴⁸ Vegetarianism. In: *ISKCON* [online]. The International Society for Krishna Consciousness (ISKCON), © 2020 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://www.iskcon.org/beliefs/vegetarianism.php>

a jen se svým manželem/manželkou. Ostatní oddaní dodržují celibát.⁴⁹ Posledním pravidlem je zákaz hazardu, který není povolen v žádné formě.

Prabhupáda zavedl další princip čistého života, kterým je pravidelné zpívání Hare Kršna mahámantry, nazývané *džapa*. Odříkávání mantry představuje druh meditace. Prostřednictvím zvukových vibrací se lze spojit s Nejvyšším pánem Kršnou. Upřímné zpívání a naslouchání mantry dokáže očistit mysl a ducha. Člen hnutí by měl ideálně provést džapu šestnáctkrát během dne pomocí růžence se sto osmi kuličkami.⁵⁰ Pokud je džapa provozována ve skupině, tak je označována jako *kirtán*.⁵¹

Denní režim a púdžá

Jak již bylo zmíněno, veškerá činnost stoupenců je oddána Kršnovi. Členové hnutí mají svůj denní program naplánován tak, aby zvládli vykonat všechny náboženské obřady nazývané se *púdžá*.⁵² V následujícím odstavci je popsán den příslušníka Haré Kršna v Kršnově Dvoře u Benešova z roku 2012.

Člen hnutí vstává okolo čtvrté hodiny ranní a provede základní osobní hygienu. O půl páté ráno začíná ranní obřad zvaný *mangalárti* spočívající v uctívání božstev. Následně člen hnutí využije volnou hodinu k individuálnímu modlení džapa. Okolo sedmé hodiny probíhá vítání božstev. O dvě hodiny později je vyhrazen čas pro společnou snídani, díky které členové získají energii do nového dne. Následně probíhá plnění pracovních povinností v podobě farmaření nebo misionářské činnosti. O půl druhé odpoledne je čas na oběd, kdy členové nabízí jeden talíř jídla Kršnovi nazývaný se *Maha prasádam*. Po obědě opět následuje práce, který trvá do sedmé hodiny večerní. Poté následuje večere a večerní bohoslužba.⁵³

Aktivity na veřejnosti

Hnutí Hare Kršna je velmi viditelné a známé svými pouličními sankirtánovými průvody, při kterých příslušníci hnutí zpívají mantry opěvující Kršnu. Cílem je šíření jména Kršny a probuzení zájmu posluchačů o poznání Nejvyššího pána Kršny a učení Prabhupády.

⁴⁹ MRÁZEK, Miloš. Sexualita v hnutí Haré Kršna. *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha: Dingir, 2000, 2(1), 24-25 [cit. 2022-12-04]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir100.pdf>

⁵⁰ MRÁZEK, Miloš. *Děti modrého boha: Tradice a současnost hnutí Haré Kršna*, s. 40.

⁵¹ FUJDA, Milan a Dušan LUŽNÝ. *Oddaní Kršny: Hnutí Haré Kršna v pohledu sociálních věd*, s. 99.

⁵² Tamtéž, s.101.

⁵³ VESELÁ, Karolína, Martina NERADOVÁ, Jana TESÁRKOVÁ, Renáta PICKOVÁ, Kateřina OLIČOVÁ, Petra LIPRTOVÁ a Dominik CEĽUCH. Jak vypadá každodenní režim příslušníků Hare Kršna?. *Hospodářská a kulturní studia* [online]. Praha: HKS, 2022 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: https://www.hks.re/wiki/hare_krsna_2012

Další typickou aktivitou hnutí Hare Kršna jsou veřejné programy v podobě kázání a následného kirtánu. V rámci těchto programů se rozdává vegetariánské jídlo *prasadam*, které by mělo člověka očistit od všech jeho hříchů. Existuje několik restaurací provozovaných hnutím Hare Kršna, prostřednictvím kterých probíhá misie skrze jídlo.

Hnutí Hare Kršna se věnuje překládání a přepisování knih, které napsal jeho zakladatel Prabhupáda. Členové hnutí v rámci dobrovolnictví rozdávají tyto knihy široké veřejnosti. V knihách je většinou uvedeno číslo účtu, skrze který mohou obdarovaní přispět hnutí Hare Kršna. Největší distribuce knih probíhá v prosinci, kdy se koná tzv. *Prabhupádův maratón* v ulicích měst.⁵⁴

2.4 Hare Kršna v České republice

První počátky hnutí Hare Kršna v České republice se datují na konec 60. let 20. století, kdy obyvatelé tehdejšího Československa mohli slyšet písně, které oslavovaly Mahámantru a Kršnu a objevovaly se v repertoáru umělců, jako byl George Harrison a jiní. Nicméně většina posluchačů tehdy považovala Hare Kršna za pouhý znak hnutí hippies. V 70. letech začali přijíždět do Československa zahraniční členové ISKCON a snažili se pomocí anglicky překládané literatury šířit učení o Kršnovi. Turija, švédských emigrant a jeden ze členů hnutí ISKCON, přeložil Prabhupádovu Bhagavad-gítu do českého jazyka, která se tajně šířila mezi zájemce. Vznikala menší střediska, ale všechna byla pečlivě sledována Státní bezpečností. Nejznámější bylo středisko u Lanšperka.⁵⁵

Po roce 1989 byli obyvatelé Prahy svědky průvodů stoupenců Kršny, kteří opěvovali svého Nejvyššího pána. Začala i distribuce přeložených Prabhupádových knih, což bylo mezi českými občany vítáno, neboť podobné knihy byly dříve zakázány. Vybraní oddaní ze zahraničí začali přednášet o své víře na veřejných programech na univerzitách. Oddaní ze střediska u Lanšperka se přesunuli na pražskou ulici Na hrázi, jež je známá jako první oficiální středisko Mezinárodní společnosti pro vědomí Kršny v České republice. Dnes se na této adrese nachází vegetariánská restaurace provozovaná hnutím. Postupně vznikala i další střediska, jako například Centrum pro vědecká studia v Praze 5, kde probíhá výuka višnuismu.

⁵⁴ MRÁZEK, Miloš. *Děti modrého boha: Tradice a současnost hnutí Haré Kršna*, s. 47-49.

⁵⁵ DÁS, Tattva-darší. Počátky hnutí Hare Krišna u nás: Na atmosféru doby vzpomíná jeden z prvních oddaných v Čechách. *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha: Dingir, 2007, **10**(1), 14-15 [cit. 2022-12-04]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir107.pdf>

Již zmíněný člen hnutí ISKCON Turija se vrátil v roce 1990 do Československa a založil farmu Kršnúv dvůr ležící nedaleko Benešova.⁵⁶ Tato farmářská usedlost funguje na bázi višnuistické komunity v duchu ekologického soužití. Proběhla zde i snaha o vznik tzv. *gurukuly* – školy fungující v duchu višnuismu. Navzdory několika neúspěšným pokusům o získání potřebného schválení ze strany MŠMT ČR byl tento projekt pozastaven.⁵⁷

V oblasti kultury začalo hnutí Hare Kršna pořádat ve všech větších městech festivaly, které jsou známé jako *Indický festival* nebo *Happy fest*. Vystupující zde předvádí klasické tance, přednášky, vaišnavskou hudbu a mnoho dalších aktivit spojených s hnutím Hare Kršna.⁵⁸

Od roku 1989 bylo hnutí Hare Kršna registrováno pouze jako občanské sdružení, protože nesplňovalo právní náležitosti pro registraci hnutí jako náboženské společnosti. V roce 2002 byl ale schválen nový zákon, který umožnil hnutí Hare Kršna získat status nové náboženské společnosti.

Podle oficiálních stránek Hare Kršna v současnosti hnutí provozuje sedm oficiálních středisek a šest restaurací sídlících v České republice.⁵⁹ Při posledním sčítání v roce 2021 se k hnutí přihlásilo 455 občanů České republiky.⁶⁰

⁵⁶ DÁS, Trilokátma. Oddaní u nás po roce 1989: Současnost hnutí Hare Krišna. *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha: Dingir, 2007, **10**(1), 16-18 [cit. 2022-12-04]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir107.pdf>

⁵⁷ FUJDA, Milan a Dušan LUŽNÝ. *Oddaní Kršny: Hnutí Haré Kršna v pohledu sociálních věd*, s. 136.

⁵⁸ DÁS, Trilokátma. Oddaní u nás po roce 1989: Současnost hnutí Hare Krišna, s. 16-18.

⁵⁹ Centra. In: *Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny. Zakladatel áčárja Šrí Šrímad A. Č. Bhaktivédánta Svámí Prabhupáda* [online]. Hnutí Hare Krišna Česká republika, © 2022 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <http://www.harekršna.cz/centra>

⁶⁰ Náboženská víra. In: *Sčítání 2021* [online]. Český statistický úřad, © 2021 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira>

3 Rastafariáni

Rastafariáni jsou politicko-náboženské hnutí, které věří v jediného Boha, označovaného jako Jah, a své učení čerpá ze Starého zákona. Rastafariánství je hnutí vycházející z judaismu. Přídavné jméno *politický* se používá kvůli okolnostem vzniku hnutí. Rastafariánství vzniklo jako podpora afrického nacionalismu a pan-afrikanismu. Reagovalo na kolonialismus a útlak tehdejšího černošského obyvatelstva.⁶¹

Rastafariáni se od ostatních nových náboženských hnutí liší svou volně strukturovanou organizací s nedostatečnou formální hierarchií. V rastafariánském hnutí neexistuje jasně definovaný vůdce a existují pouze formální skupiny, které se pravidelně schází a shromažďují. Většina rastafariánů jsou však nezávislí jednotlivci, kteří odmítají vstoupit do nějaké organizované skupiny a chtějí si uchovat svou úplnou svobodu.⁶²

V roce 1934 vznikla první organizovaná skupina, řád *Niyabinghi*, která se schází v čase významných dnů, jako jsou například korunovace císaře Haile Sellasieho I., narozeniny Marcusa Garveye a další podobné události. V rámci hnutí existuje i další organizace, například *Etiopský národní kongres* a *Etiopská národní církev*. Další, dnes velmi se rozrůstající organizací je *Komunita dvanácti kmenů* vycházející jak z rastafariánství, tak i z křesťanství.⁶³

3.1 Kořeny a historie hnutí

Hnutí rastafariánů vzniklo na ostrově Jamajka, který se nachází v Karibském moři. Do roku 1834 byla Jamajka centrem obchodu s původními černošskými obyvateli ostrova, kteří byli prodáváni jako otroci. Po zrušení otrokářského systému se svobodné jamajské obyvatelstvo snažilo začlenit do majoritní společnosti, což však bylo z důvodu diskriminace širokou veřejností znemožněno.⁶⁴

V roce 1914 Marcus Garvey založil *Všeobecnou organizaci pro zlepšení údělu černochoů* (Universal Negro Improvement Association) známou také pod zkratkou UNIA. „Heslem organizace se stalo: *Jeden Bůh, jeden cíl, jeden osud a jejím cílem pak bylo podle manifestu: Vytvoření celosvětového bratrství mezi příslušníky černé rasy, zvyšování hrdosti*

⁶¹ HALAMA, Ota. *Rastafari: pozadí vzniku hnutí vznik a vývoj hnutí styl života*. Praha: Volvox Globator, 2008, s. 5-6. ISBN 978-80-7511-153-1.

⁶² LITTMAN, Kyle. Rastafarianism. *WRSP: World Religions and Spirituality Project* [online]. WRSP [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://wrlrels.org/2016/10/08/rastafarianism/>

⁶³ HALAMA, Ota. *Rastafari: pozadí vzniku hnutí vznik a vývoj hnutí styl života*, s. 35.

⁶⁴ Tamtéž, s. 16.

na příslušnost k této rase, ale i upevnění síly nezávislých černošských států Afriky.“⁶⁵ Mnoho černošských jamajských obyvatel podporovalo novou organizaci, díky čemuž získávala finanční prostředky. Garvey usiloval o návrat černošského obyvatelstva do Afriky, respektive do posvátné země Etiopie, kde by podle Garveyova proroctví měl být korunován černý král Spasitel.

Rastafariáni věří, že v roce 1930 se naplnila předpověď Marcusa Garveye, když byl v Etiopii korunován císař Haile Selassie I. Tento císař je považován rastafariány za součást panovnické dynastie, do které patřil i proslulý král Šalamoun a královna ze Sáby. Původní jméno císaře však bylo Tafari Makonen, ke kterému jamajští černochové přidali titul „ras“, z čehož vzniklo pojmenování rastafariánů. Haile Selassie I. se aktivně angažoval proti utlačování černošského obyvatelstva, a dokonce navštívil ostrov Jamajka, kolébku rastafariánství, kde podpořil tamější obyvatelstvo a nabídl jim naplnit výzvu Marcuse Garveye vrátit se do Afriky. Postava Haile Selassieho I. přilákala nové stoupence rastafariánského hnutí a mnoho z nich se dodnes snaží dostat do posvátné země Etiopie.⁶⁶

3.2 Nauka

Rastafariánství se neprezentuje jako víra, ale jako vědění. Každý člověk jakéhokoliv původu je rastafariánem, pouze o tom neví. Celá nauka je obsažena v bibli, která formuje způsob života rastafariánů. Důležité je tedy poznat jediného boha Jah, který člověka přivede na cestu rastafariánství.

Jah Rastafari

Rastafariánské náboženství je monoteistické. Rastafariáni uctívají jediného boha Jah, který je černé pleti. Rastafari je označení pro vtěleného boha a jméno Jah Rastafari se používá pro Haile Selassieho I., který je považován za inkarnaci boha Jah, jehož posláním je vykoupení Afriky a lidí afrického původu z vlivu Babylonu.⁶⁷ Samotné černošské obyvatelstvo

⁶⁵ HALAMA, Ota. *Rastafari: pozadí vzniku hnutí vznik a vývoj hnutí styl života*, s. 16-17.

⁶⁶ LINHARTOVÁ, Adéla. Hnutí rastafariánů: Exkurze od vzniku po životní styl svérázného náboženství. *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha: Dingir, 2002, 4(4), 3-5 [cit. 2022-12-04]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir402.pdf>

⁶⁷ PRETORIUS, Stephan. The significance of the use of ganja as a religious ritual in the Rastafari movement. *Verbum et Ecclesia* [online]. 2006, 3(27), 1-20 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/242248515_The_significance_of_the_use_of_ganja_as_a_religious_ritual_in_the_Rastafari_movement

se považuje za reinkarnaci tehdejšího izraelského lidu, který je považován za dědice všeho božského.⁶⁸

Babylón

Jedinečný Bůh Jah stvořil spravedlivý a dokonalý svět, do kterého však proniklo zlo v podobě bílého člověka Kaina. Zlo se projevuje nemravnostmi, jako jsou alkohol, sex, konzumace masa apod. Ti lidé, kteří je vykonávají, se stávají součástí tzv. *Babylónu*. Rastafariáni se považují za boží vyvolený lid, který nepodleh zlu a udržuje si odstup od babylónské společnosti, jež v historii utlačovala a zotročovala černošský lid.⁶⁹

Exodus

Rastafariáni touží po osvobození od vlivu babylonské společnosti a snaží se vrátit do země zaslíbené – Etiopie, kde se nachází hora Sión, na níž se nachází trůn boha Jaha. Přesun do země Etiopie se nazývá exodus a již v minulosti se s ním začalo, když byla vytvořena v době působení proroka Marcuse Garveye společnost Black Star Line, která měla deportovat černošský lid na území Libérie, což se však neuskutečnilo. Na začátku 60. let 20. století vyrazila skupina předních rastafariánských členů, pocházejících z USA, Jamajky a Antiguy, na území Afriky, kde vyjednávali o možnosti přesunu rastafariánů do některých afrických států. Někteří stoupenci boha Jaha se přesunuli do Afriky, avšak množství emigrantů nebylo tak velké, aby naplnilo očekávání rastafariánů. Od této doby další hromadný exodus neproběhl. V současnosti členové rastafariánského hnutí věří, že babylonská společnost bude poražena a všichni rastafariáni se vrátí do Etiopie.⁷⁰

3.3 Praxe a symboly

V rastafariánském hnutí lze vyzorovat několik pravidel, která charakterizují náboženskou rastafariánskou filozofii. Jedinec se může sám rozhodnout, s kterým pravidlem a životním stylem se ztotožní. Pravidla nejsou striktní a jejich porušení není sankcionováno. Následně bude popsán celkový charakter hnutí, ale je třeba mít na vědomí, že následující projevy rastafariánství nemusí praktikovat každý rastafarián.

⁶⁸ KOTTANOVÁ, Tereza. Rastafari - víra, nebo protest?: Rastafariánství je především kulturním fenoménem globálního věku. *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Dingir, 2009, **12**(1), 2-3 [cit. 2022-12-04]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir109.pdf>

⁶⁹ LINHARTOVÁ, Adéla. Hnutí rastafariánů: Exkurze od vzniku po životní styl svérázného náboženství, s. 3-5.

⁷⁰ HALAMA, Ota. *Rastafari: pozadí vzniku hnutí vznik a vývoj hnutí styl života*, s. 32-33.

Marihuana jako posvátná rostlina

K tomu, aby se člověk stal rastafariánem, by měl využívat dva zdroje moudrosti. Prvním zdrojem je čtení bible, která formuje rastafariánský život, a druhým zdrojem je kouření marihuany, která umožňuje člověku proniknout do vyšších sfér vědomí.⁷¹ Marihuana, nejčastěji nazývána rastafariány jako ganja, se údajně poprvé objevila na hrobě krále Šalamouna. Z tohoto důvodu je marihuana považována rastafariánským hnutím za posvátnou rostlinu.⁷² Pomocí ganji je člověk schopen navázat hlubší kontakt s Bohem Jah a dosáhnout duchovního osvětlení a zjevení. Dnes rastafariáni bojují o legalizaci marihuany, zatímco v minulosti bojovali zejména proti utlačování černošského obyvatelstva.⁷³

Reggae

Dalším známým rysem rastafariánů je hudební styl reggae, který je považován za proud hudby, jenž vychází z rocku. Vznikl v 70. letech 20. století na Jamajce, kdy do hudebního žánru rocksteady proniká bubnování zvané nyabinghi a texty vycházející z rastafariánského náboženství. Nejvýznamnějším zpěvákem rastafariánské reggae hudby byl Bob Marley, díky kterému získalo rastafariánské hnutí větší pozornost.⁷⁴ „*Reggae je bezpochyby nejsilnějším „misijním prostředkem“ rastafariánů. Jeho prostřednictvím jsou rastafariánské myšlenky šířeny do světa, je velmi účinným substitutem věroučné literatury, která téměř neexistuje.*“⁷⁵

Rastafariánské stravování

Rastafariánské stravovací návyky vychází z dodržování diety tzv. *I-tal food*, která spočívá v odmítání konzumace masa a jakýchkoliv chemických přísad. V jejich jídelníčku je obsaženo pouze pečivo, které si upekli z vlastního zrní, dále ovoce, zelenina, voda a šťávy z ovocných plodů.

⁷¹ LINHARTOVÁ, Adéla. Hnutí rastafariánů: Exkurze od vzniku po životní styl svérázného náboženství, s. 3-5.

⁷² HALAMA, Ota. *Rastafari: pozadí vzniku hnutí vznik a vývoj hnutí styl života*, s. 40-41.

⁷³ PRETORIUS, Stephan. The significance of the use of ganja as a religious ritual in the Rastafari movement, s. 1-20.

⁷⁴ HRABALÍK, Petr. Kde se vzalo reggae. In: *Reggae.cz: Tvůj průvodce světem reggae a ska*. [online]. © 2022 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://reggae.cz/reggae-university/kde-se-vzalo-reggae/>

⁷⁵ KOTTANOVÁ, Tereza. Rastafari - víra, nebo protest?: Rastafariánství je především kulturním fenoménem globálního věku, s. 2-3.

Užívání alkoholu a další návykových látek je zakázáno.⁷⁶ Rastafarián považuje své tělo za chrám, který nesmí být nijak zkažen a znesvěcen produkty pocházejícími z babylonské společnosti. Život je veden v harmonii s matkou přírodou.⁷⁷

Vnější vzhled a *dread talks*

Typickým znakem rastafariána jsou tzv. *dread locks* – spletení vlasů do dredů připomínajících lví hřívu, jelikož lev je symbolem země zaslíbené Etiopie.⁷⁸ Rastafariáni se chtějí odlišit od bílé babylonské společnosti. Nošení dread locks je podporováno i bibli (Numeri 6,5): „*Po celou dobu jeho nazírského slibu se jeho hlavy nedotkne břitva. Dokud nevyprší doba jeho oddělení pro Hospodina, bude svatý; vlasy na hlavě si nechá volně růst.*“⁷⁹ Mnoho rastafariánů si nechává narůst i dlouhé vousy.

Oděv příslušníků hnutí je většinou zdoben rastafariánskými barvami, které vyjadřují kolektivní identitu hnutí. Červená barva představuje krev prolitou za svobodu, zelená barva zpodobňuje bohatou vegetaci Afriky a zlatá symbolizuje slunce a nerostné bohatství afrického kontinentu. Tyto tři barvy můžeme spatřit na etiopské vlajce. Poslední typickou barvou rastafariánů je černá, která symbolizuje černošskou rasu a je považována za barvu odporu proti bílé nadřazenosti.

Rastafariáni převzali mnoho symbolů z judaistického náboženství. Obraz Lva Judského, biblického symbolu nacházejícího se na původní etiopské vlajce, označuje Haile Selassieho jako ztělesněného boha Jah a zároveň představuje sílu, hrdost a boj proti útlaku. Davidova hvězda nebo také Šalamounova hvězda je též neodmyslitelným symbolem hnutí. Lze ji spatřit na mnoha obalech reggae CD a na rastafariánských vlajkách. Symbolizuje Haile Selassieho jako potomka krále Šalamouna a krále Davida.⁸⁰

Dalším vymezujícím znakem rastafariánů od většinové společnosti jsou tzv. *dread talks*. Stoupenci rastafariánského hnutí komunikují mezi sebou pomocí řeči *dread talks*

⁷⁶ HALAMA, Ota. *Rastafari: pozadí vzniku hnutí vznik a vývoj hnutí styl života*, s. 39.

⁷⁷ KOTTANOVÁ, Tereza. *Rastafari - víra, nebo protest?: Rastafariánství je především kulturním fenoménem globálního věku*, s. 2-3.

⁷⁸ HALAMA, Ota. *Rastafari: pozadí vzniku hnutí vznik a vývoj hnutí styl života*, s. 38.

⁷⁹ Online Bible21. In: *Bible: Překlad 21. století* [online]. © 2012 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://www.bible21.cz/online#numeri/6>

⁸⁰ WHITE, Carmen M. RASTAFARIAN REPATRIATES AND THE NEGOTIATION OF PLACE IN GHANA. *Ethnology* [online]. 2010, 4(49), 303-320 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/41756635#metadata_info_tab_contents

podporující odpor vůči svým bývalým utlačovatelům, jelikož zásadně odmítají mluvit standardní angličtinou či jamajskou kreolštinou. Můžeme tedy dread talks označit jako argot.⁸¹

V rámci rastafariánského jazyka je potřeba zmínit frázi „I and I“, která je pro rastafariány typická. Znamená, že žádný člověk není privilegovanější než ostatní. Věří, že všichni lidé jsou spojeni jedním Bohem Jahem.⁸²

3.4 Rastafariáni v České republice

Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, rastafariáni většinou nejsou součástí nějaké organizované skupiny. V České republice tomu není jinak. Čeští rastafariáni zde fungují převážně jako jednotlivci vyznávající alternativní životní styl spojený s praxí a symboly rastafariáství. Spojuje je například zaplétání vlasů do dread locks, kouření marihuany a poslouchání reggae hudby.

Rastafariáni žijící na území ČR se sdružují prostřednictvím webové stránky www.onelove.cz, kde sdílejí myšlenky vycházející z náboženské rastafariánské filozofie, doporučení reggae hudby a další věci spojené s rastafariánstvím. V České republice také existuje středisko, v kterém se schází někteří čeští rastafariáni. Jmenuje se Rasta City a nachází se v Třebíči. Provozovatelem je rastafarián Irie Rasta, který tvrdí, že provozuje jediné středisko v ČR.⁸³

⁸¹ WINKLER, Elizabeth Grace. Dread Talk: The Language of Rastafari by Velma Pollard. *Language* [online]. Linguistic Society of America, 2002, **3**(78), 597-598 [cit. 2022-12-04]. ISSN 1535-0665. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/3086921#metadata_info_tab_contents

⁸² PRETORIUS, Stephan. The significance of the use of ganja as a religious ritual in the Rastafari movement, s. 1-20.

⁸³ JAKUBCOVÁ, Hana. Bratr Irie Rasta a jeho Rasta City v Třebíči. In: *Reggae.cz: Tvůj průvodce světem reggae a ska*. [online]. © 2022 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://reggae.cz/reggae-university/profil/bratr-irie-rasta-a-jeho-rasta-city-v-trebici/>

4 Masová média

V rámci praktické části se budeme věnovat mediálním obrazům nových náboženských hnutí Hare Kršna a rastafariáni ve vybraných denících. Z toho důvodu je důležité představit problematiku týkající se masových médií.

Média jsou v dnešní době neodmyslitelnou součástí naší společnosti. Mohou formovat naše myšlenky, postoje a názory. Avšak samotná veřejnost má vliv na obsah mediálních sdělení, neboť masmédia publikují takovým způsobem, aby co nejvíce vyhověla společnosti. Mediální svět může některým NNH pomoci například v rámci jejich misijní činnosti, ale zároveň jim může i uškodit sdílením zaujatých a často i nepravdivých mediálních obsahů. Jednoduše řečeno, média často ovlivňují vnímání NNH širokou veřejností. Cílem této kapitoly je stručně seznámit čtenáře s masovými médii a v dalších podkapitolách popsat dopady médií na veřejnost, mediální konstrukci reality a vztah masových médií a NNH.

Termín *medium* pochází z latinského jazyka a v překladu znamená *prostředek*, což je v oblasti komunikace chápáno jako nástroj, který přenáší informace mezi komunikátorem a adresátem. Právě z tohoto důvodu jsou masmédia označována také jako *hromadné sdělovací prostředky*.⁸⁴ Přídavné jméno *masová* je odvozeno od slova *masa*, které se užívá k „označení velkého, početně nedefinovatelného množství lidí, kteří jsou rozptýleni v prostoru a neexistují mezi nimi fyzické ani sociální vazby.“⁸⁵

Masová média jsou určitou formou sociální komunikace, která musí splňovat určitá kritéria. Prvním charakteristickým znakem masmedií je jejich schopnost oslovit neomezené množství lidí. Dále slouží jako prostředek pro pravidelné nebo průběžné předávání jakéhokoliv obsahu s různým účelem.⁸⁶

Média oslovující velkou masu lidí se dělí na dvě skupiny: tisková a elektronická. Tiskové sdělovací prostředky mají ve světě nejdelší tradici, jelikož knihtisk zahájil produkci určitých obsahů dostupných pro velký počet lidí. Vedle knih patří do této skupiny periodika, noviny a časopisy. Do skupiny elektronických sdělovacích prostředků spadá televizní a rozhlasové vysílání a především internet.⁸⁷

⁸⁴ REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004, s. 137. ISBN 80-7178-926-7.

⁸⁵ Tamtéž, s. 128.

⁸⁶ JIRÁK, Jan a Barbora KÖPPLOVÁ. *Masová média*. 2. Praha: Portál, 2009, s. 18. ISBN 978-80-262-0771-9.

⁸⁷ MUSIL, Josef. *Úvod do sociální a masové komunikace*. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského, 2004., s. 9-10.

4.1 Masová média a jejich vliv na veřejnost

Působnost masmédií na společnost neustále graduje. Dnes je můžeme vnímat také jako nástroj k ovlivňování lidí. J. Jiráček ve své publikaci předpokládá, „že média, ať už přímo nebo nepřímo, ovlivňují představy, přesvědčení, postoje, hodnoty a chování příjemců.“⁸⁸ Nelze však určit konkrétní vlivy medií na společnost, které by byly platné za všech okolností. Můžeme jejich účinky rozdělit na krátkodobé a dlouhodobé. Krátkodobé jsou charakteristické okamžitými a přímými reakcemi na podnět. Dlouhodobé účinky mohou vést u příjemců ke změnám chování, hodnot, postojů a názorů.⁸⁹

Dále rozlišujeme dopad masových médií podle jejich působení na publikum. Přímé působení se snaží uspět s daným mediálním obsahem a přimět adresáta k nějaké reakci. Naopak nepřímé působení je zprostředkováno pomocí tzv. *názorového vůdce* – osoby, která je v určité skupině uznávána, může jít například o odborníka z daného odvětví (lékaře apod.). Názoroví vůdci, kteří sami byli ovlivněni masovými médii, následně interpretují mediální sdělení mezi své stoupence, kteří věří své názorové autoritě natolik, že bezmyšlenkově přijímají daný mediální obsah. Můžeme tedy říct, že byli nepřímo ovlivněni médii.⁹⁰ Někteří odborníci jsou přesvědčeni, že masová média vytvářejí kulturu jak v České republice, tak i v celém světě. Je však třeba poznamenat, že média mohou také korigovat vztahy mezi většinovou společností a novými náboženskými hnutími.

4.2 Mediální konstrukce reality

Mediální konstrukce reality se řadí do oblasti mediální komunikace a vyjadřuje vztah mezi mediálním sdělením a skutečností. Tento koncept vychází ze sociální konstrukce reality, kterou popsali sociologové Luckmann a Berger. Jejich práce vychází z myšlenky, že realita je utvářena jednotlivými lidmi naší společnosti.⁹¹ Média spolu s ostatními faktory pak vytvářejí konstruovanou sociální realitu. V rámci medií vzniká skutečnost dané události až na základě její definice nebo interpretaci masovými médii. „*Vznik reality v masových médiích a jejich zpravodajských obsazích potom probíhá za účasti publika tak, že masová média nekoordinují své významy s realitou na nich nezávislou, ale naopak na straně publika dochází ke koordinaci*

⁸⁸ BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 347. ISBN 80-85947-67-6.

⁸⁹ JIRÁK, Jan a Barbora KÖPPLOVÁ. *Masová média*, s. 312-314.

⁹⁰ BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*, s. 350-351.

⁹¹ JIRÁK, Jan a Barbora KÖPPLOVÁ. *Masová média*, s. 273.

skutečnosti s mediálními významy. “⁹² Výsledkem je zkonstruovaná mediální realita, kterou čtenář vnímá jako skutečnou.

V publikaci M. Kunczika jsou zmíněny faktory, které ovlivňují to, zda novináři považují určité události za důležité a jaký prostor jim věnují ve svém zpravodajství. Mezi tyto faktory patří: „...čas (trvání a kontinuita události), blízkost (všechny geograficky, kulturně, politicky, sociálně a psychicky odůvodněné faktory blízkosti či afinity), status (regionální a národní centralismus, osobní vliv, prominence), dynamika (překvapení, intenzita), valence (konflikt, kriminalita, škoda, úspěch) a identifikace (personalizace, etnocentrismus).“⁹³ Právě tyto faktory s dalšími prostředky, jako jsou například postupy editorů apod., vytvářejí mediální konstrukci reality, což znamená, že média formují vnímání skutečnosti u svých čtenářů a diváků. Tato konstrukce reality může mít vliv na to, jak lidé vnímají svět kolem sebe a jakým způsobem se k němu staví.

4.3 Objektivita mediálních obsahů

Objektivita mediálního obsahu spočívá v přesném, pravdivém a nestranném informování o dané skutečnosti v médiích. Žurnalista by neměl sdílet jakékoliv své subjektivní hodnocení a měl by se držet čtyř hlavních znaků objektivity, které jsou popsány v publikaci Viktora Jílka:

- 1) neutralita a absence subjektivního pohledu na dané téma či skutečnost;
- 2) nestrannost a eliminace předpojatosti;
- 3) přesnost a pravdivost;
- 4) eliminace skrytých motivů.⁹⁴

Kromě těchto čtyř znaků existují další dvě tzv. Westerstahlova kritéria objektivity. Prvním z nich je faktičnost, která zaručuje pravdivost a věrohodnost mediálního obsahu. Žurnalista publikuje veškerá ověřená fakta, jež jsou dostupná k danému tématu. Zároveň by měly být zřetelně oddělena fakta od názorů. Druhým kritériem je nestrannost. Mediální obsah by měl být prezentován neutrálně, a to díky vyváženému prostoru všech opozičních názorů a výkladů. Žurnalista by měl poskytnout prostor pro vyjádření všech subjektů, kterých se daný mediální obsah týká, a zvolit neutrální jazyk bez jakékoliv subjektivní zaujatosti.⁹⁵

⁹² REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*, s. 107.

⁹³ KUNCZIK, Michael. *Základy masové komunikace*. Praha: Karolinum, 1994, s. 125-126. ISBN 80-7184-134-X.

⁹⁴ JÍLEK, Viktor. *ŽURNALISTICKÉ TEXTY: jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, s. 58. ISBN 978-80-244-2218-3.

⁹⁵ MCQUAIL, Denis, Marcel KABÁT a Jan JIRÁK. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 1999, s. 173-174. ISBN 80-7178-200-9.

4.4 Masová média ve vztahu k novým náboženským hnutím

Velká část naší společnosti má o NNH velmi omezené znalosti a nedokáže pochopit jejich odlišnost, která často bývá zdrojem kontroverze, jež je oblíbeným a užívaným prvkem v žurnalistice. Masová média obvykle zobrazují NNH v momentech konfliktu, což je často interpretováno jako důkaz jejich problematičnosti. Takový přístup masmédií posiluje majoritní nedůvěru k novotám. Beckford tvrdí, že masová média by měla NNH zobrazovat jako historicky proměnné jevy, které odrážejí charakteristické rysy společnosti a kultury, v níž působí. Mělo by dojít k objektivnímu porozumění NNH a stavět dané mediální obsahy na pečlivých kritických výzkumech a prezentovat informace bez předsudků.⁹⁶

Zobrazení NNH v momentě konfliktů a kontroverze v médiích potvrzuje mediální analýza Ondřeje Ispera, který zkoumal mediální obraz registrovaných církví v České republice v letech 1998-2000, kam patří i náboženské společnosti, jež spadají do NNH. Z výsledků výzkumu bylo právě téma kontroverze nejčastěji vyskytujícím se v souvislosti s českými církvemi. Převážně se jednalo o články, v kterých se nacházely znaky odporu, pře, problému, sporu a nenávisti. Dalším zajímavým poznatkem je označení některých církví za sektu, což jak již bylo zmíněno, se považuje za označení nesoucí negativní konotaci.⁹⁷

⁹⁶ BECKFORD, James A. *The mass media and New Religious Movements* 1. In: CRESSWELL, Jamie a Bryan WILSON. *New Religious Movements* [online]. Londýn: Routledge, © 2002 [cit. 2022-12-04]. ISBN 9780203129166. Dostupné z: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780203129166-11/mass-media-new-religious-movements-1-james-beckford?context=ubx&refId=8bc9b208-6933-472d-bbf6-b239118c74d5>

⁹⁷ ISPER, Ondřej. Obraz církví v českých médiích. *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha: Dingir, 2009, **12**(4), 126-129 [cit. 2022-12-04]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir409.pdf>

5 Výzkumná část

V této části naší práce se zaměříme na provedení výzkumu. Začneme vymezením cíle a výzkumných otázek. Následně popíšeme charakteristiku výzkumného vzorku a použitou metodu výzkumu. Na závěr se zaměříme na interpretaci získaných dat.

5.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem této bakalářské práce je analyzovat mediální obraz nových náboženských hnutí Hare Kršna a rastafariáni ve vybraných českých tištěných médiích v letech 1997-2022 a následně zodpovědět na hlavní a dílčí výzkumné otázky. Zvolená nová náboženská hnutí jsme vybrali z důvodu jejich odlišnosti. Například již kořeny obou hnutí jsou rozdílné. Rastafariáni vychází z abrahámovského náboženství, respektive z judaismu, zatímco Hare Kršna z hinduismu. Samotné působení v České republice je také odlišné, jelikož rastafariáni nejsou na našem území natolik rozšířeni jako Hare Kršna. Právě tyto kontrasty budou klíčové k porovnání dvou různých mediálních obrazů.

Hlavní výzkumná otázka:

VO1: Jaký je mediální obraz nových náboženských hnutí Hare Kršna a rastafariáni ve vybraných denících?

Dílčí výzkumné otázky:

VO2: Jaké je pořadí vybraných deníků z hlediska četnosti publikovaných mediálních obsahů pojednávajících o náboženských hnutích Hare Kršna a rastafariáni?

VO3: V kterých letech bylo publikováno nejvíce mediálních obsahů o nových náboženských hnutích Hare Kršna a rastafariáni?

VO4: Jaká témata jsou nejvíce spojována s hnutími Hare Kršna a rastafariáni?

5.2 Charakteristika výzkumného vzorku a techniky jeho výběru

Články, které jsou v rámci výzkumu analyzovány, jsme získali prostřednictvím internetové databáze Anopress. Jedná se o responzivní aplikaci, díky které má uživatel přístup k mediálním obsahům českého a slovenského tisku od roku 1996 po současnost. Mimo jiné jsou zde k dispozici záznamy českých rozhlasů a televizních vysílání.

Vybrané tištěné sdělovací prostředky, jež jsou předmětem analýzy, byly vybrány na základě jejich popularity a délky publikační činnosti v ČR. Podle výsledků národního výzkumu

čtenosti MEDIA PROJEKT byly zvoleny čtyři celostátní deníky patřící mezi sedm nejčtenějších tištěných medií v roce 2022.⁹⁸ Analyzovanými deníky jsou: Blesk, Mladá fronta DNES, Hospodářské noviny a Právo. Tyto deníky byly publikačně aktivní během celého zvoleného výzkumného období.

Do výzkumného vzorku jsou zařazeny ty články, které byly vyhledány pomocí klíčových slov: rastafariáni, rastafariánství, Hare Kršna, Haré Kršna, Hare Krišna, Haré Krišna, ISKCON a další odvozeniny těchto slov. Výzkumnou jednotkou je každý nalezený mediální obsah v podobě článku, recenze, zprávy, oznámení, pozvánky a výzvy čtenářům. Následně byly eliminovány mediální obsahy, které pouze okrajově zmínily jedno nebo více klíčových slov, ale nevěnovaly se přímo tématům Hare Kršna a rastafariánství nebo jejich zmínění v textu bylo pouze okrajové s nízkou zpravodajskou hodnotou. Jedná se například o články obsahující klíčové slovo v rámci výčtu slov apod. Dalším krokem bylo odstranění duplicitních mediálních obsahů.

V závěru byly do výzkumného vzorku zařazeny ty mediální obsahy, které se zabývaly hnutím Hare Kršna a rastafariáni jako hlavním tématem a zároveň byly považovány za nejdůležitější informaci v novinovém článku. Do vzorku byly také zařazeny články, v nichž sice byla tato hnutí vedlejším tématem mediálního obsahu, ale byla pro čtenáře blíže charakterizována. Tyto články tak podle nás také ovlivňují mediální obraz zmíněných hnutí. Sedláková popisuje vztah mezi hlavním a vedlejším tématem: „*Mezi hlavním a vedlejším tématem zprávy přitom existuje logická souvislost, případně je souvislost vytvářena kompozicí příspěvku. Vedlejší téma je podřízeno hlavnímu a dále jej rozvíjí.*“⁹⁹ Výzkumným obdobím je časová perioda od roku 1997 do roku 2022, z tohoto období jsou dostupné články v databázi Anopress.

5.3 Popis metody výzkumu

Ve výzkumu mediálního obrazu hnutí Hare Kršna a rastafariáni jsme zvolili výzkumnou metodu obsahové analýzy, která kombinuje kvantitativní a kvalitativní přístup, což je označováno jako triangulace.¹⁰⁰

⁹⁸ UNIE VYDAVATELŮ, ASMEA, MEDIAN a STEMMARK. *MEDIA PROJEKT*. 2022. Dostupné také z: http://www.unievychavatelu.cz/cs/unie_vychavatelu/medialni_data/vyzkum_ctenosti

⁹⁹ SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Obraz Romů v televizním zpravodajství – příklad mediální konstrukce reality*. Brno, 2007. Disertační práce. Masarykova univerzita.

¹⁰⁰ TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu medií*. Praha: Portál, 2010, s. 20. ISBN 978-80-7367-683-4.

Kvantitativní metody jsou především charakteristické svojí standardizací. Jejich cílem je zodpovědět na otázku *Kolik?* Výhodou těchto metod je časté užívání statistických nástrojů v podobě grafů apod. Jsou využívány v oblasti mediálního světa, kde například dokážou srovnávat jednotlivé mediální obsahy nebo média samotná. Pomocí kvantitativního výzkumu budeme zkoumat četnost jednotlivých mediálních obsahů a výsledky následně zpracujeme do grafů a tabulek.¹⁰¹ Kvalitativní výzkum se zaměřuje na zodpovězení otázky *Jak?* Jedná se o jakýkoliv výzkum, v rámci kterého nejsou výsledky prezentovány pomocí statistických procedur.¹⁰² V našem výzkumu se prostřednictvím kvalitativního výzkumu zaměříme především na obsah mediálních článků a na jejich tonalitu a objektivitu.

Výzkumnou metodou naší praktické části je již zmíněná obsahová analýza, kterou popisujeme jako výzkumnou techniku, pomocí které získáme kvantitativní popis zvoleného mediálního obsahu a kvalitativní informace týkající se vztahu textu a reality. Tato výzkumná metoda je vnímána jako tradiční, jelikož byla užívána už v 19. století, kdy došlo k rozvoji masových médií. Dnes patří mezi nejčastěji využívanou metodu v rámci výzkumu médií. Obsahová analýza zkoumá obsahy komunikace v podobě textu či obrazu. Pomocí této metody lze zjistit záměr komunikátora, zmapování určitého tématu v médiích, odhalení hlavních témat mediálních obsahů apod.¹⁰³

Jednotlivé kroky mediální obsahové analýzy popsal Daniel McQuail. Prvním krokem je *zvolení vzorku obsahu*. Následně dochází k *tvorbě relevantního rámce kategorií vnějších referentů*. Třetí krok je *spočívá ve zvolení jednotky analýzy*. Předposlední částí postupu je *pomocí počítání frekvence zvolených jednotek obsahu zmiňujících se o relevantních tématech umístit do připraveného rámce*. Závěrem výzkumu je třeba *vyjádřit výsledky jako celkovou skladbu vybraného vzorku obsahu podle frekvence výskytu hledaných referencí*.¹⁰⁴

V rámci obsahové analýzy jsme zvolili několik kvantitativních a kvalitativních proměnných, které nám umožnily identifikaci jednotlivých analyzovaných mediálních obsahů.

Seznam proměnných a hodnoty, kterých mohou nabývat:

1. *Zdroj mediálního obsahu* – Blesk, Mladá fronta DNES, Právo, Hospodářské noviny;
2. *datum mediálního obsahu* – výzkumné období mezi lety 1997-2022;

¹⁰¹ TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu medií*, s. 16-19.

¹⁰² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005, s. 50. ISBN 80-7367-040-2.

¹⁰³ SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum medií*. Praha: Grada, 2014, s. 291-294. ISBN 978-80-247-3568-9.

¹⁰⁴ MCQUAIL, Denis, Marcel KABÁT a Jan JIRÁK. *Úvod do teorie masové komunikace*, s. 308.

3. *téma mediálního obsahu* – hlavní téma článku;
4. *tonalita a objektivita mediálního obsahu* – zhodnocení celkového vyznění článku.
 - a. *Negativní* – články poukazující na kritiku vybraných NNH;
 - b. *neutrální* – články nespádající do kategorie pozitivní nebo negativní;
 - c. *pozitivní* – články poukazující na klady a přínosy vybraných NNH.

5.4 Interpretace dat

Tato část bakalářské práce se věnuje empirickému výzkumu, který sleduje mediální obraz hnutí Hare Kršna a rastafariánů v období let 1997-2022. V první části obsahové analýzy zkoumáme mediální obraz z hlediska kvantitativního výzkumu. Pracujeme se seznamem proměnných, které jsme si zvolili v předchozí části. Výsledky jsou statisticky zpracovány do podoby grafů a tabulek. V další části výzkumu se zabýváme celkovým vyzněním mediálních obsahů a analyzujeme jejich objektivitu a tonalitu pomocí kvalitativního výzkumu.

5.4.1 Kvantitativní část obsahové analýzy

Do mediální obsahové analýzy bylo zařazeno 89 mediálních obsahů, které splňovaly veškerá daná kritéria (zdroj, výzkumné období, klíčová slova atd.). Viz tabulka 1.

Název hnutí	Počet mediálních obsahů
Hare Kršna	65 mediálních obsahů
Rastafariáni	24 mediálních obsahů
Součet článků	89 mediálních obsahů

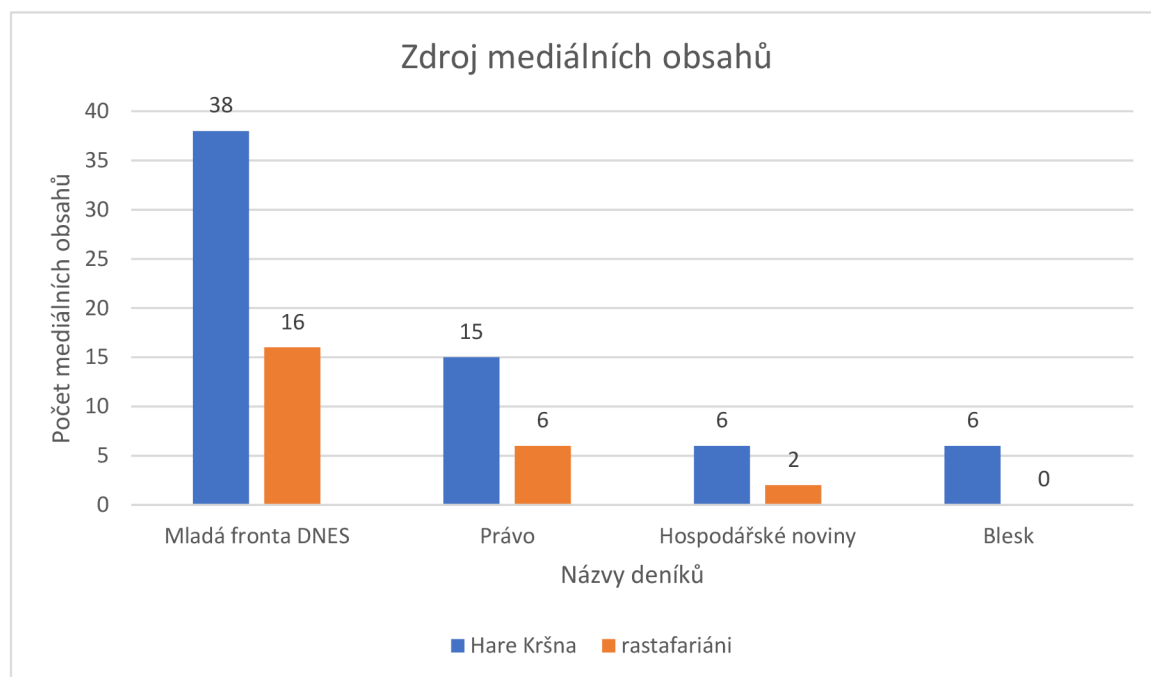
Tabulka 1: Počet analyzovaných obsahů

Zdroj mediálního obsahu

Větší počet mediálních obsahů se zabýval hnutím Hare Kršna, celkem 65 textů. Nejvíce článků týkajících se hnutí Hare Kršna publikoval český deník Mladá fronta DNES s 38 texty. Druhým nejvíce publikujícím českým deníkem o hnutí Hare Kršna bylo Právo s počtem 15 mediálních obsahů. Bulvární deník Blesk a Hospodářské noviny publikovaly shodně 6 novinových článků.

Vybrané české deníky se zajímaly o rastafariánské hnutí výrazně méně. Dohromady bylo publikováno pouze 24 mediálních obsahů splňujících určená kritéria. Nejvíce článků bylo publikováno opět Mladou frontou DNES, konkrétně 16. Ostatní tištěná média publikovala zřetelně méně. Na druhém místě s nejvíce mediálními obsahy týkající se rastafariánství byl deník Právo s počtem 6 textů. V Hospodářských novinách byly nalezeny pouze 2 texty

a bulvární deník Blesk nepublikoval žádný mediální obsah. Na základě tohoto zjištění jsme schopni odpovědět na výzkumnou otázku č. 2. Nejvíce mediálních obsahů týkajících se nových náboženských hnutí Hare Kršna a rastafariáni publikoval deník Mladá fronta DNES. Zbylé pořadí vybraných deníků z hlediska četnosti publikovaných mediálních obsahů lze vyčíst z grafu 1.

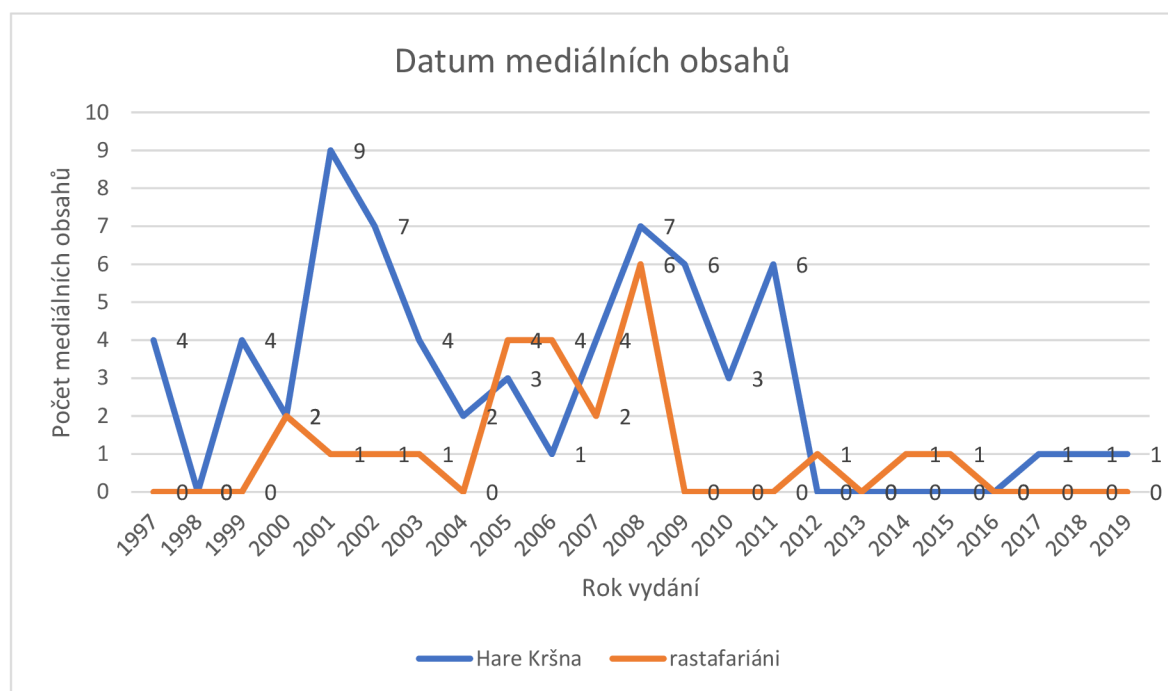
Graf 1: Zdroj mediálních obsahů

Datum mediálního obsahu

V další fázi výzkumu jsme zkoumali články zaměřené na hnutí Hare Kršna a rastafariáni v průběhu zvoleného časového období. Nejvíce mediálních obsahů pojednávajících o Hare Kršna bylo publikováno v roce 2001, kdy vyšlo 9 článků. Tyto texty se většinou týkaly George Harrisona, slavného zpěváka a propagátora hnutí Hare Kršna, který zemřel právě v tomto roce. Dalším publicisticky „plodným“ obdobím pro hnutí Hare Kršna jsou roky 2002 a 2008, kdy vycházely mediální obsahy s různorodou tematikou. Z analýzy vyplývá, že největší mediální zájem o hnutí Hare Kršna byl mezi lety 1999-2011, kdy každoročně vyšel alespoň jeden mediální obsah s tematikou Hare Kršna. Po roce 2011 zájem klesl a články byly publikovány pouze v roce 2017, 2018 a 2019.

Vybrané české deníky publikovaly nejvíce mediálních obsahů s tematikou rastafariánství v roce 2008, a to celkem 6 textů. Ty se týkaly různých témat, tudíž není možné určit důvod tohoto zvýšeného mediálního zájmu. Velký počet mediálních obsahů byl

publikován v letech 2005 a 2006, kdy byl do kin uveden dokument s názvem One Love, který mapuje hnutí rastafariánů. Pokud jde o vývoj mediálního zájmu vybraných deníků o rastafariánství, články byly nejvíce publikovány v období let 2000-2008. Další články vyšly až v letech 2012, 2014 a 2015. Na základě těchto výsledků můžeme odpovědět na výzkumnou otázku č. 3. Největší mediální pozornost byla věnována hnutím Hare Kršna a rastafariáni v prvním desetiletí 21. století. Výsledky jsou prezentovány v grafu 2.

Graf 2: Datum vydání mediálních obsahů

Téma mediálního obsahu

Po prvním průzkumu všech mediálních obsahů jsme jednotlivé články zařadili do tematických kategorií na základě jejich dominantního tématu, které jsme určili pomocí definice J. Jiráka a B. Köpplové: „...to, co je položeno do popředí, do centra pole uvažování a sdělování a co je zároveň podkladem pro zpracování v promluvě“¹⁰⁵ V následujících tabulkách jsou popsána jednotlivá dominantní témata, která jsme zvolili. V přílohách jsou poskytnuty ukázky vzorových článků pro každou tematickou kategorii s výjimkou kategorie „Jiné“.

¹⁰⁵ JIRÁK, Jan a Barbora KÖPPLOVÁ. *Masová média*, s. 283.

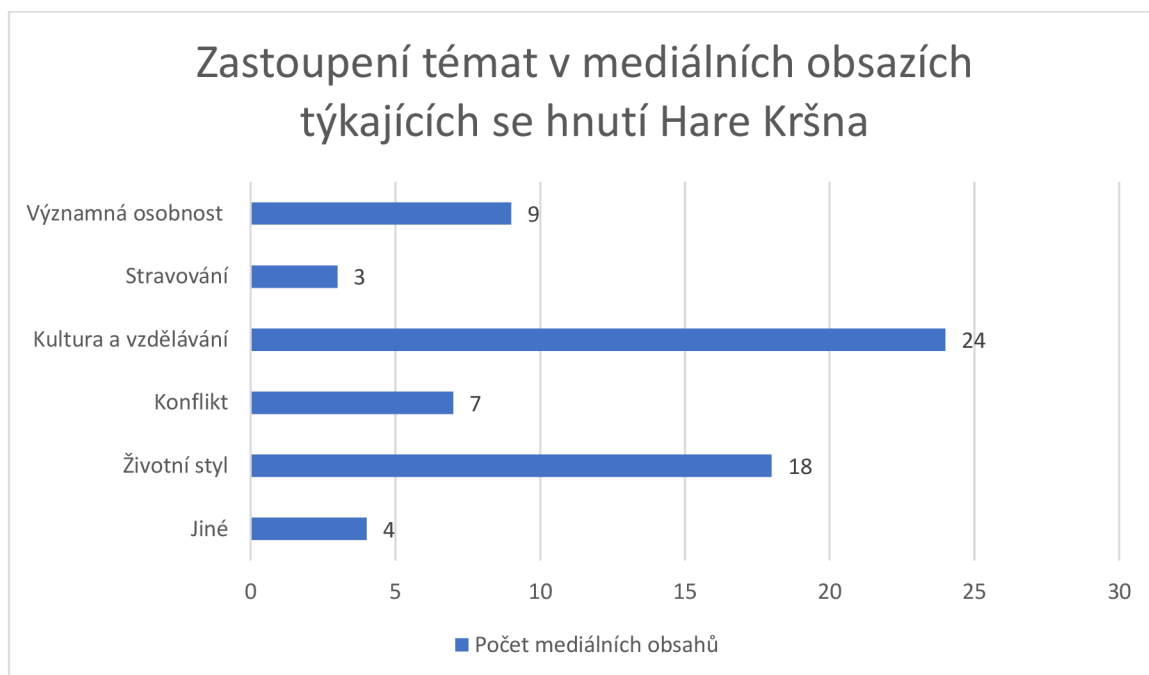
Hare Kršna

V tabulce jsou uvedena dominantní témata, která byla v médiích spojována s hnutím Hare Kršna. Dále je popsána frekvence výskytu jednotlivých témat v mediálních obsazích.

Téma	Charakteristika tématu
Významná osobnost	Mediální obsahy, ve kterých je hnutí Hare Kršna prezentováno v souvislosti s významnou osobností, jež měla vliv na samotné hnutí.
Kultura a vzdělávání	Mediální obsahy, které prezentují hnutí Hare Kršna ve spojitosti s kulturní událostí nebo vzděláváním.
Životní styl	Mediální obsahy, které pojednávají o způsobu života členů hnutí Hare Kršna.
Konflikt	Mediální obsahy, které prezentují hnutí Hare Kršna v souvislosti s nenávistí, sporem, kontroverzí a odporem.
Stravování	Mediální obsahy, v kterých je hnutí Hare Kršna prezentováno v souvislosti se stravováním.
Jiné	Všechny mediální obsahy, které nelze zařadit do předchozích kategorií.

Tabulka 2: Tematika mediálních obsahů Hare Kršna

Nejvíce zastoupeným tématem je *kultura a vzdělávání*. Do této kategorie bylo zařazeno 24 článků. *Životní styl* členů hnutí Hare Kršna získal v médiích také velkou mediální pozornost. Spadá sem 18 článků. Další témata jsou méně zastoupená. Hnutí Hare Kršna bylo mediálně prezentováno ve spojitosti s *významnou osobností* v 9 případech. Téma *konfliktu* v souvislosti s hnutím se objevovalo v 7 mediálních obsazích. Nejméně zastoupenými tématy bylo *stravování* s 3 články a *jiné* s 4 články. Výsledky jsou prezentovány v grafu 3.

Graf 3: Tematika mediálních obsahů Hare Kršna

Rastafariáni

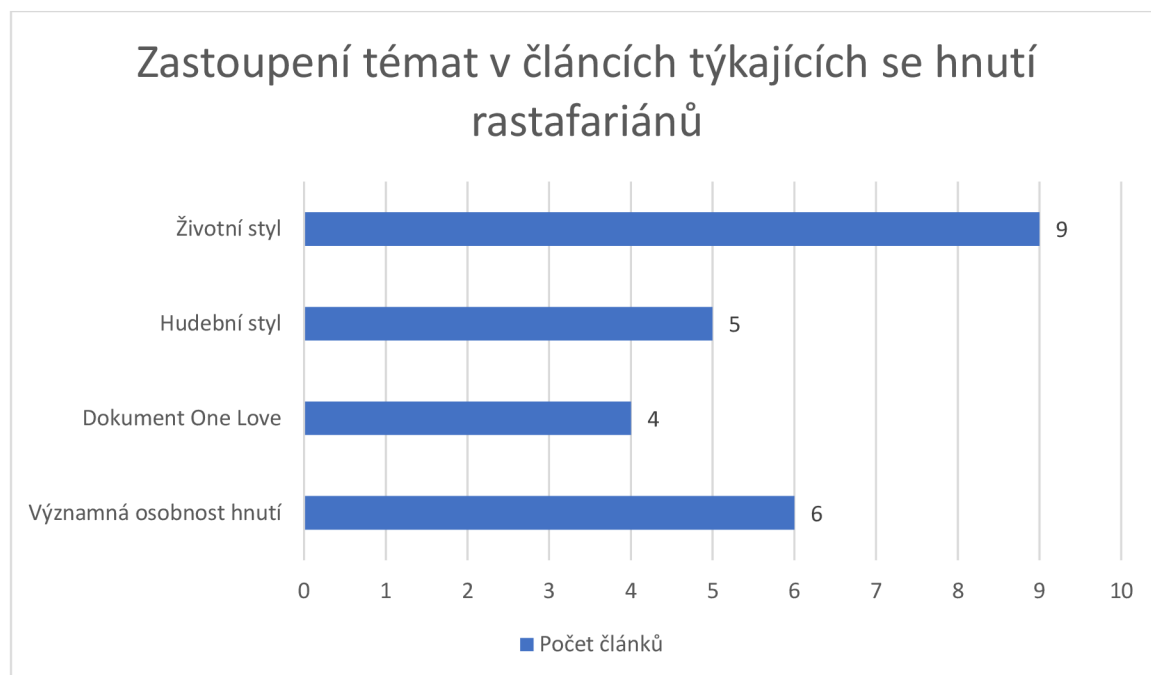
V tabulce jsou uvedena dominantní témata, která byla v médiích spojována s rastafariány. Dále je popsána frekvence výskytu jednotlivých témat v mediálních obsazích.

Téma	Charakteristika tématu
Významná osobnost	Mediální obsahy, v kterých jsou rastafariáni mediálně prezentováni v souvislosti s významnou osobností, jež měla vliv na samotné rastafariánské hnutí.
Životní styl	Mediální obsahy, které pojednávají o způsobu života rastafariánů.
Hudební styl	Mediální obsahy, ve kterých je rastafariánské hnutí spojováno s hudebním stylem.
Dokument One Love	Mediální obsahy týkající rastafariánského hnutí v rámci dokumentu One Love.

Tabulka 3: Tematika mediálních obsahů rastafariáni

Nejpočetnějším tématem je *životní styl*. Patří sem 9 článků. Téma *významná osobnost hnutí* je druhou nejvíce zastoupenou tematickou kategorií s počtem 6 mediálních obsahů. Dalším tématem je *hudební styl*. Do této tematické kategorie bylo zařazeno 5 článků. Mediální

obsahy pojednávající o dokumentu *One Love* spadají do samostatné kategorie. Patří sem 4 články. Výsledky jsou prezentovány v grafu č. 4.

Graf 4: Tematika mediálních obsahů rastafariáni

Závěr kvantitativní části obsahové analýzy vybraných nových náboženských hnutí

Pomocí kvantitativního výzkumu jsme zjistili, že mediální zájem o hnutí Hare Kršna a rastafariáni je relativně nízký. Deníky *Mladá fronta DNES*, *Právo* a *Hospodářské noviny*, které se v České republice považují za seriózní sdělovací prostředky, publikovaly výrazně více článků o obou hnutí než bulvární deník *Blesk*.

Analýza jednotlivých mediálních obsahů ukázala, že obě nová náboženská hnutí se stávají pro vybraná média méně zajímavá. To může být způsobeno tím, že společnost začíná být více multikulturní, a tím pádem i více multináboženská, tudíž nepovažuje daná nová náboženská hnutí za něco nového, ale vnímají je jako součást dnešního moderního světa.

Média se zaměřila na různorodá témata týkající se hnutí rastafariánů a hnutí Hare Kršna. Vybraná média publikovala velké množství novinových příspěvků týkajících se životního stylu rastafariánů a členů hnutí Hare Kršna. Důvodem může být zvýšený mediální zájem o věci a jevy, které jsou pro českou společnost něčím zajímavé a nezvyklé, což právě životní styl těchto dvou hnutí splňuje. Zajímavým zjištěním je, že téma konfliktu, které je často v médiích spojováno s novými náboženskými hnutími, bylo identifikováno pouze v mediálních obsazích pojednávajících o Hare Kršna. Společným znakem obou hnutí je jejich spojitost s významnou

osobností, která měla velký vliv na fungování hnutí díky jejich uměleckému či politickému působení.

5.4.2 Kvalitativní část obsahové analýzy

V této kvalitativní části výzkumu se zaměříme na podrobnou analýzu mediálních obsahů, které byly součástí předchozího kvantitativního výzkumu. Každé téma, které jsme identifikovali v předchozí části, bude podrobně zkoumáno s ohledem na jevy, které mají vliv na mediální obraz hnutí Hare Kršna a rastafariánů. Tyto jevy jsou popsány podrobněji v jednotlivých tématech. Při analýze každého mediálního obsahu věnujeme pozornost použitým termínům k označení nových náboženských hnutí a také na objektivitu a tonalitu textů.

Hare Kršna

V následující části výzkumu se zaměříme na analýzu mediálních obsahů, které se zabývají tématem hnutí Hare Kršna. Tato analýza nám umožní lépe porozumět, jakým způsobem je hnutí prezentováno v médiích a jaké jsou hlavní témata a aspekty, kterým se věnují.

Téma kultura a vzdělávání

Nové náboženské hnutí Hare Kršna bylo nejvíce mediálně prezentováno v souvislosti s tematikou *kultury a vzdělávání*. Spadají sem články pojednávající o veřejných událostech hudebních či vzdělávacích, které byly pořádány hnutím, anebo byly jejich součástí v podobě vystupujících. Do této kategorie byly zařazeny i články týkající se čistě vzdělávání. V případě této tematiky budeme zkoumat které konkrétní události získaly největší mediální pozornost a jaký měly vliv na prezentaci hnutí Hare Kršna ve vybraných denících.

Hnutí pravidelně pořádá tzv. *Festivaly indické kultury*, které se konají na několika místech v České republice. Návštěvníci se mohou seznámit s kulturou daleké Indie. Pořadatelé vytvoří bohatý program, který ve většině případů zahrnuje ochutnávku tradičních indických pokrmů, přednášky o védské filozofii, meditace atd. Hare Kršna získala pozornost médií během letních měsíců, kdy hnutí organizuje velký indický festival Ratha Jatra. Členové hnutí pořádají průvod Prahou, v jehož čele jede velký ozdobný kočár a za ním několik osob opěvujících

Kršnu. Po skončení průvodu program pokračuje v podobě poslechu tradiční indické hudby, ochutnávání pokrmů apod.

Média informovala o indických festivalech ve spojení s hnutím Hare Kršna v pěti případech. Mediální texty publikovaly celostátní deníky Blesk a Mladá fronta DNES. Ve třech případech šlo o pozitivní pozvánku či zprávu o indických festivalech pořádaných hnutím Hare Kršna. Zbylé dva články prezentovaly indické festivaly negativně. Pro porovnání jsme vybrali dva texty publikované v roce 2002 ve zmíněných dvou denících, týkající se indických festivalů ve Zlíně a Hradci Králové.

Deník Mladá fronta DNES informoval čtenáře o události pozitivním způsobem. Autor článku vyzdvihl hlavní body programu indického festivalu a v druhé části článku dal prostor jednomu ze členů hnutí Hare Kršna, jenž popsal svoji cestu ke Kršnovi a životní filozofii, kterou se řídí hnutí. Tento text je objektivní a působí na čtenáře neutrálním až pozitivním dojmem. Naopak bulvární deník Blesk publikoval článek, který ve větší míře kritizoval indický festival konaný v Hradci Králové. Autor tohoto novinového příspěvku poukázal pouze na nedostatky festivalu. Své tvrzení prokládal výpověďmi účastníků, kteří nebyli spokojeni s průběhem akce. Na rozdíl od článku z deníku Mladá fronta DNES autor ve svém novinovém příspěvku nezmínil žádnou informaci týkající se charakteristiky hnutí. Zaměřil se pouze na průběh události. I přes to, že se jedná o článek, který může mít negativní dopad na mediální obraz hnutí Hare Kršna, můžeme ho považovat za objektivní, jelikož autor poskytl mluvčímu hnutí prostor k výpovědi, autor je tedy v pozici nestranného pozorovatele. Na tomto porovnání si můžeme všimnout dvou přístupů k mediální prezentaci indického festivalu. Mladá fronta DNES se zaměřila nejen na průběh festivalu, ale i na charakteristiku hnutí, na rozdíl od deníku Blesk, který se věnoval pouze průběhu události. Tyto dva přístupy k prezentaci událostí jsou patrné i v dalších analyzovaných mediálních obsazích.

Další články spadající do této kategorie se týkají Open Air Music Festivalu konajícího se v Trutnově. Jedná se o mimořádný festival, který je známý svou kulturní rozmanitostí. Pořadatelem festivalu byl Martin Věchet, jenž sympatizoval s hnutím Hare Kršna. Díky tomu mělo hnutí možnost mít na festivalu svoje vlastní podium a prodávat vegetariánské občerstvení. V člancích pojednávajících o trutnovském festivalu bylo hnutí ve většině případů zmíněno pouze okrajově v podobě výčtu vystupujících apod., tudíž nebyly zařazeny do analýzy. Výjimkou byly články z roku 1999, jelikož trutnovský festival byl věnován právě hnutí Hare Kršna, které získalo širší možnosti ohledně vystupování na festivalu. Mediální obsahy týkající

se této události jsou neutrální a objektivní. Někteří žurnalisté ve svých příspěvcích poskytli prostor i pro vyjádření spolupřadatelů. Článek z deníku Právo obsahuje doslovné vyjádření dvou pořadatelů, kteří mají odlišný pohled na vystupování Hare Kršna na trutnovském festivalu, což mělo vliv na samotnou prezentaci hnutí v článku. Martin Věchet se k účasti hnutí Hare Kršna na festivalu vyjadřuje takto: „*Hnutí Hare Kršna určitě přispělo ke klidnému průběhu festivalu, kterému jsme letos chtěli dát větší duchovní rozměr*“¹⁰⁶, oproti tomu spolupřadatel Vladimír Jůzl konstatuje: „*...Přítomnost stoupenců hnutí, k němuž se přihlásili někteří světově proslulí hudebníci včetně Beatles, nepochybně přispěla ke klidu. Otázkou zůstává, zda masová, poněkud násilná kampaň nezpůsobila nižší návštěvnost.*“¹⁰⁷ Druhé vyjádření odkazuje na snahu hnutí Hare Kršna získat nové členy prostřednictvím festivalu.

Mediální pozornost získal i pěší mírový pochod zvaný *padajátra* pořádaný hnutím. Vybrané deníky informovaly o této události formou pozvánky anebo zprávy a jednalo se o neutrální texty, které byly podány objektivně. Kriticky mediálně prezentovanou událostí byl festival pořádaný hnutím Hare Kršna s názvem Happy Days. Samotný titulek *Šťastné dny skončily krachem* vypovídá o nepřilíš zdařeném průběhu festivalu. Žurnalista ve svém článku citoval návštěvníky a majitelé různých stánků na festivalu. Ti si stěžovali nejen na organizaci, ale i na vegetariánskou stravu. Aby si autor zanechal objektivní přístup, tak zkontaktoval tiskového mluvčího festivalu, který se vyjádřil k situaci a zároveň přijal kritiku.

Ostatní články týkající se veřejného vystupování hnutí Hare Kršna pojednávaly o akcích, které nebyly v médiích vícekrát zmiňovány, tudíž se jedná o ojedinělé případy. Patří sem události v podobě přednášek, workshopů, festivalů Vaišnavské a Védské kultury, oslav svátku Gaurapúrnama, kulturních programů v Krišnově dvoře apod.

Do této kategorie jsme zařadili i články, které se týkají výhradně vzdělávání. V roce 1997 publikoval deník Mladá fronta DNES článek pojednávající o snaze hnutí Hare Kršna založit vlastní školu na farmě Krišnův dvůr. Ta se však neotevřela z důvodu nízkého počtu žáků. Autor článku se vyjadřuje k události objektivně a nestranně. Poskytuje prostor nejen pro

¹⁰⁶ VLADISLAV PROUZA, Vladimír Jůzl. Největší české rockování, aneb Mejdánek na konci prázdnin. *Právo* [online]. 1999, 11 [cit. 2023-03-17]. ISSN 1211-2119.

¹⁰⁷ Tamtéž.

vyjádření člena farmy, ale také pro vyjádření ředitele chotýšanské školy sídlící nedaleko Křišnova dvora.

V roce 2010 vyšel článek, jenž pojednává o tzv. *Ferových školách*, kam chodí žáci jiných národností a s různými typy postižení. V rámci tohoto novinového příspěvku je také zmíněna právě Základní škola Chotýšany, kterou navštěvují i děti příznivců Hare Kršna.

Většina mediálních obsahů spadajících do tématu *kultura a vzdělávání* je publikována ve formě pozvánky na konkrétní událost anebo zprávy informující o jejím průběhu. V převážné většině případů se jedná o objektivní mediální obsah, přestože některé události byly prezentovány v negativním světle. Autoři své texty obvykle podpořili svědectvím dalších účastníků dané události nebo samotných organizátorů. Hnutí Hare Kršna je díky těmto kulturním akcím ve společnosti viditelné a snaží se seznámit širokou veřejnost se svou životní filozofií. To napomáhá k získání nových členů a k integrování do majoritní společnosti.

Téma životní styl

Druhým nejpočetnějším tématem je *životní styl*. Naším cílem je zjistit, jakým způsobem média popisovala životní styl hnutí Hare Kršna. Budeme zkoumat, které aspekty života členů hnutí získaly největší mediální pozornost.

Nejvíce článků spadajících do této kategorie pojednávalo o Křišnově dvoře nacházejícím se nedaleko Městečka u Benešova a Chotýšan. Vybrané deníky se snaží přiblížit čtenářům život na farmě, která je provozována hnutím Hare Kršna. Žurnalisté se ve svých článcích a rozhovorech zaměřují především na způsob soběstačného hospodaření. Víra a náboženství hnutí jsou v textech upozaděny či velmi stručně popsány. V některých mediálních obsazích najdeme rozhovor s členem farmy, díky kterému jsou podány autentické informace týkající se života v Křišnově dvoře. V mnoha případech subjekt rozhovoru popsal svůj příchod do hnutí. Přestože se tyto články zaměřují především na odlišnost životního stylu členů farmy od většinové společnosti, tak zároveň jim poskytují možnost vysvětlit a obhájit svůj způsob života. Autoři se zdržují svých subjektivních názorů a zachovávají si nestrannost ve svých mediálních obsazích. Články o Křišnově dvoře jsou neutrální nebo pozitivní a mohou zlepšit vnímání hnutí ve společnosti.

Ojedinelý článek s negativním vyzněním byl publikován v Právu v roce 2002, kdy deník otiskl příspěvek pojednávající o životním příběhu bývalého člena hnutí Hare Kršna. Text je doplněn o doslovné citace a parafráze. V pasáži týkající se důvodu odchodu z hnutí je

uvedeno: „Viděl, že vedoucí nebyli takoví, za co se vydávali, ale obyčejnými lidmi s mnoha chybami, v horším případě církevními funkcionáři. Lákali mladochy, naivky, aby na ně pracovali. Když se někdo motal delší dobu okolo společenství, měli tendence se mu montovat do života: Musíš se odevzdat, tvoje žena je démon, žere maso. Odejdi od ní. Tím nadělali někdy více škody než užitku.“¹⁰⁸ Tato část textu prezentuje hnutí Hare Kršna negativně. Přestože autor nesdílí své subjektivní názory, tak nelze tento článek považovat za zcela objektivní, jelikož samotné hnutí Hare Kršna nedostalo prostor ke své obhajobě.

Naopak pozitivní vliv na hnutí Hare Kršna měl článek z roku 1997 publikovaný deníkem Blesk, jenž pojednává o příběhu mladého muže, kterému hnutí Hare Kršna pomohlo vyléčit psychickou poruchu. Žurnalista ponechal prostor k vyjádření mladého muže a psychiatra, čímž si zanechal svoji objektivitu.

Hnutí Hare Kršna bylo prezentováno ve vybraných denících ve spojitosti s novými náboženskými hnutími obecně. V těchto článcích bylo Hare Kršna vedle ostatních nových religiozit stručně a nestranně čtenáři představeno. Jedná se především o informativní mediální obsahy, které mají za cíl publikum seznámit s novými náboženskými hnutími. Diskutabilním textem může být článek z roku 2008 vydaným deníkem Mladá fronta DNES s názvem *Kdo také v Brně loví duše*. Samotný titulek není příliš vhodný k neutrálnímu zobrazení nových náboženských hnutí včetně Hare Kršna.

Téma významná osobnost

George Harrison, člen celosvětové známé skupiny The Beatles, byl vybranými deníky často spojován s hnutím Hare Kršna. Valná většina článků byla vydána v roce 2001, kdy zpěvák zemřel. V případě této tematiky se budeme zaměřovat na to, jaký vliv má George Harrison na prezentaci hnutí Hare Kršna v médiích a při jakých příležitostech byl s hnutím spojován.

Většina mediálních obsahů popisuje vztah George Harrisona k hnutí Hare Kršna. Články pojednávají především o vlivu hnutí Hare Kršna na víru zpěváka. Další mediální obsahy se týkají Harrisonové finanční podpory hnutí. S tím souvisí i zprávy o chrámu ve Váránasí, který chtěl Harrison spolu s hnutím Hare Kršna postavit. Ve všech textech je hnutí Hare Kršna prezentováno neutrálně až pozitivně. Zajímavým faktem je, že v žádném článku

¹⁰⁸ PROCHÁZKA, Michal. Jinověrci tvrdí: "Hledáme jiného boha." *Právo* [online]. 2002, (18), 8 [cit. 2023-02-18]. ISSN 1211-2119.

nebylo hnutí označeno jako sekta, ale jako duchovní hnutí řídicí se východní filozofií. I přes to, že Hare Kršna je v těchto článcích vedlejším tématem, tak se čtenář může dozvědět množství informací charakterizujících hnutí. Není pochyb, že díky Georgu Harrisonovi získalo hnutí Hare Kršna větší popularitu. Spojitost s touto osobností přispívá k pozitivnímu vnímání tohoto hnutí širokou veřejností.

Téma konflikt

Téma *konflikt* je oblíbeným prvkem médií, jelikož dokáže v čtenáři vzbudit emoce. Do této skupiny jsou zařazeny ty články, které nesou známky kritiky hnutí, pře, nesouhlasu, sporu nelegálních činů, kauz apod. Naším cílem je zjistit, v jakých případech bylo hnutí Hare Kršna mediálně prezentováno v souvislosti s konfliktním jednáním a jaký to mělo dopad na mediální obraz hnutí.

V roce 2000 se objevila kauza, která otřásla jak hnutím Hare Kršna, tak i širokou veřejností. Hnutí Hare Kršna bylo obviněno z týrání dětí. Obvinění vznesli bývalí studenti hnutí v USA, kteří požadovali finanční kompenzaci v hodnotě 400 milionů dolarů. O této skutečnosti informovaly deníky Mladá fronta DNES, Právo a Blesk. Celostátní deník Právo publikoval článek týkající se kauzy v roce 2000. Autor objektivně popsal průběh celé události a následného obvinění. V článku mají prostor k výpovědi obě strany soudního sporu ve formě doslovných citací. Hnutí Hare Kršna zde vystupuje jako kající se, jelikož tehdejší ředitel hnutí víceméně přiznal vinu svým výrokem: „*Není pochyb, že mnoho dětí trpělo,*“.¹⁰⁹ Deník Právo zdůraznil skutečnost, že hnutí Hare Kršna působí i v České republice a je zde označováno za sektu, což může ve čtenáři vzbudit emoce v podobě strachu spojeného s hnutím Hare Kršna.

Mladá fronta DNES informovala o této kauze své čtenáře až v roce 2002, kdy byl znovuotevřen soudní spor. Článek je obsahově velmi podobný tomu, který vyšel v deníku Právo. Jedná se o objektivní zprávu. Opět jsou zde výpovědi obou stran soudního sporu. Deník Mladá fronta DNES detailněji popisuje nelegální praktiky hnutí. Poukazuje například na nucenou prostituci některých mladých studentek, což v předchozím článku nebylo zmíněno. V porovnání s článkem publikovaným deníkem Právo zde nenajdeme informace týkající se působení hnutí Hare Kršna v ČR.

¹⁰⁹ Hnutí Hare Krišny má na krku miliónové žaloby kvůli týrání. *Právo* [online]. 2000, (142), 8 [cit. 2023-02-19]. ISSN 1211-2119.

Bulvární deník Blesk publikoval výrazně kratší zprávu pojednávající o této kauze. Samotný název *Sekta bankrotuje* se zaměřuje především na finanční problémy, které nastaly v důsledku trestního obvinění hnutí. Autor vynechává detailnější informace o události a zmiňuje například spojení hnutí Hare Kršna s osobou zpěváka George Harrisona.

Následné kontroverzní události, jež jsou spojeny s hnutím Hare Kršna, jsou ojedinělé. Například v deníku Právo vyšel článek pojednávající o neodbytnosti příslušníka hnutí Hare Kršna, který vnucoval lidem v domě své náboženské přesvědčení, a přestože byl několikrát požádán o odchod, tak pokračoval ve svém přesvědčování dál. Nakonec musel být odveden městskou policií. V tomto článku je hnutí Hare Kršna v pozici obtěžujícího a agresivního subjektu. Na rozdíl od většiny článků zde neodbytný člen hnutí nemá prostor ke svému vyjádření, tudíž nemůžeme zprávu považovat za zcela objektivní.

Bulvární deník Blesk v roce 1997 vydával novinový seriál s názvem *Boží sekty ďábelských fanatiků*. Obsahem byly příběhy čtenářů, kteří se chtěli podělit o své zkušenosti s novými náboženskými hnutími. V devátém díle tohoto seriálu vypráví matka o svém synovi, který se přidal k hnutí Hare Kršna. Popisuje, jak mu hnutí zničilo život. Otisknutí tohoto příběhu způsobilo negativní prezentaci nejen hnutí Hare Kršna, ale i dalších nových náboženských hnutí. Samotný syn nemá v tomto článku prostor ke své výpovědi. Jedná se tedy o neobjektivní článek. Téhož roku otiskl deník v rámci tohoto novinového seriálu dopis čtenářky, který reaguje na tento příběh. Obhajuje hnutí Hare Kršna a označuje ho za celosvětové mírové hnutí.

Mediální obsah, kdy autorem je opět čtenářka daného deníku, vyšel i v Mladé frontě DNES. Autorka zaslala do redakce dopis, který vypráví o zákeřném hnutí Hare Kršna. Popisovala zde situaci, kdy majitel jejího bytu, člen hnutí Hare Kršna, jí odmítal prodloužit nájemní smlouvu, pokud nevstoupí do jejich náboženské komunity. Opět se zde vyskytuje pouze vyjádření jedné strany, které poškozují hnutí Hare Kršna.

Hnutí Hare Kršna bylo součástí sporu týkající se návrhu o zákazu užívání symbolu svastiky, který představuje nejen pro členy hnutí, ale i pro všechny hinduisty znak štěstí. Článek je neutrální a obsahuje také vyjádření hinduistů a členů hnutí.

Po souhrnné analýze mediálních obsahů s tematikou konfliktu můžeme konstatovat, že se jedná o texty, které mají převážně negativní dopad na hnutí Hare Kršna. Tyto mediální obsahy mohou ve čtenářích vyvolat nenávist a odpor vůči Hare Kršna. Další problém je

i nedostatečná objektivita článků, především těch, které zaslali do redakce samotní čtenáři formou dopisu.

Téma stravování

Spojení vegetariánského stravování s hnutím Hare Kršna je veřejnosti známé, tudíž i samotná média publikovala články pojednávající o tomto tématu. V rámci naší analýzy se zaměříme na to, při jakých příležitostech bylo téma stravování s hnutím spojováno a jaký mělo vliv na mediální prezentaci hnutí Hare Kršna.

Média publikovala celkem tři články, které se zabývají tématem stravování, respektive mezinárodní sítě indických restaurací Govinda provozovanou hnutím Hare Kršna. Autoři článků popisují fungování a historii restaurací Govinda v Praze a Olomouci. Ve dvou případech jsou v textech doslovné výpovědi provozních restaurací, kteří charakterizují podstatu vegetariánství a náboženskou filozofii hnutí Hare Kršna. Ve všech mediálních obsazích patřících do této kategorie je hnutí prezentováno pozitivně nebo neutrálně a převážně objektivně.

Závěr kvalitativní části obsahové analýzy – Hare Kršna

Hnutí Hare Kršna bylo v médiích prezentováno ve většině mediálních obsahů objektivně a neutrálně. Články se obvykle zaměřovaly spíše na činnost hnutí v České republice než ve světě. Zdůrazňovaly zejména odlišný způsob života členů hnutí, který se liší od běžného života českého občana. Nicméně velkým nedostatkem mediálních obsahů je absence informací o víře a náboženství, které jsou hlavní podstatou hnutí Hare Kršna.

Některé publikované texty prezentují hnutí jako prostředek k poznání nové kultury v České republice. Vyzdvihují především indické kořeny, které mohou být pro čtenáře něčím exotickým, s čím se v českém prostředí nesetká. Vedle těchto mediálních obsahů byly však publikovány i texty prezentující hnutí Hare Kršna jako sektu, která může být pro veřejnost nebezpečná. Jedná se především o články pocházející z dřívějších let, kdy nebyla společnost s hnutím Hare Kršna tolik seznámena a zároveň nebyla natolik multikulturní a multináboženská, jako je tomu dnes.

Díky viditelnosti hnutí ve společnosti především ve formě kulturních vystoupení anebo pouličních průvodů začala česká veřejnost vnímat hnutí Hare Kršna jako součást náboženské a kulturní scény v České republice. Tato skutečnost se projevila i v českých médiích, která začala informovat o těchto událostech, anebo dokonce je inzerovat ve svých člancích. Samotné

označení hnutí se v průběhu let proměňovalo. Slova jako sekta a kult začala nahrazovat přijatelnější pojmenování, jako například nové náboženské hnutí, nová religiozita, duchovní hnutí apod.

Rastafariáni

V následující části analýzy budeme zkoumat mediální obsahy pojednávající o rastafariánství, abychom lépe porozuměli způsobu prezentace tohoto hnutí v médiích a vyzorovali hlavní témata a aspekty, kterým je věnována pozornost.

Téma životní styl

Nejvíce mediálních obsahů pojednávalo o *životním stylu* rastafariánů. Naším cílem je zjistit, jakým způsobem média popisovala způsob života rastafariánů, a zároveň budeme analyzovat, které aspekty života členů hnutí získaly největší mediální pozornost.

Jeden ze článků pojednávajících o životním stylu rastafariánského hnutí byl publikován deníkem Právo v roce 2008. Článek se zaměřuje především na popis Jamajky a autor v něm také rastafariánské hnutí charakterizuje. Další mediální obsah spadající do této kategorie byl publikován v roce 2012 opět deníkem Právo. Jedná se o krátký článek zaměřující se pouze na rastafariánské hnutí. Nejedná se o originální text, ale pouze výňatek z již zmíněného článku z roku 2008, který byl publikován samostatně. Text je mírně poupraven. Autoři obou článků sdílí pravdivá fakta týkající se kořenů, symbolů, historie a nauky hnutí, tudíž je splněna kritérium objektivitu faktičnost. Texty neobsahují subjektivní názory autora, tudíž je můžeme považovat za objektivní. Neúplná duplicita článků nám dokazuje relativně nízký mediální zájem o rastafariánství.

Další článek vyšel v deníku Mladá fronta DNES v roce 2003, který charakterizuje hnutí ve spojitosti s mezinárodní konferencí rastafariánů odehrávající se v tomtéž roce na Jamajce. Autor se zaměřuje především na politickou stránku rastafariánského hnutí. Neobsahuje žádné informace o náboženské víře tohoto hnutí, která představuje základní kámen rastafariánské nauky. I přes to, že článek nenes autorovy subjektivní názory, musíme podotknout, že v něm nejsou obsaženy úplné informace týkající se rastafariánů.

Další články patřící do této kategorie se nezaměřují pouze na rastafariánské hnutí, ale především na jeho symboly či projevy chování jeho členů. Dva z těchto článků pojednávají o alternativních kulturách neboli subkulturách. V článku deníku Právo nejsou zmíněny žádné informace týkající se víry rastafariánů. Autor je popisuje pouze jako skupinu mladých lidí, která se svým životním stylem odlišují od většinové společnosti. Řadí rastafariánské hnutí mezi squatery, „graffitáky“ apod. Druhý článek z deníku Mladá fronta DNES, který se zabývá subkulturou skinheads, popisuje rastafariánství jako nové náboženské hnutí a přibližuje

čtenářům jejich náboženskou víru. Do analýzy jsme zařadili i mediální obsah pojednávající o šíření toxikomanie, respektive marihuany. Autor ve svém textu zmínil životní filozofii rastafariánů a jejich vztah ke konopí. Přestože téma marihuany může působit kontroverzně, tak autor se vyhýbá subjektivnímu ohodnocení a sdílí pouze fakta. V dalších případech jsou rastafariáni mediálně prezentováni v článcích pojednávajících o cestování a zážitcích při setkání s rastafariány. V jednom z nich autor označuje rastafariány za *jamajský kult* a prezentuje je jako skupinu lidí, která chce získat pouze pozornost, což může působit na čtenáře negativně.

Téma významná osobnost

Rastafariánství bylo mediálně prezentováno skrze *významné a populární osobnosti*, konkrétně etiopského císaře Haile Selassieho I. a reggae zpěváka Boba Marleyho. V této analýze se zaměříme na to, jaký vliv tyto dvě osobnosti měly na prezentaci rastafariánů v médiích a při jakých příležitostech byly s hnutím spojovány.

Haile Selassie I., císař vládoucí v Etiopii v letech 1930-1974, navštívil i Československo v roce 1959. O této události informoval deník Mladá fronta DNES v roce 2002. V části charakterizující Haile Selassieho I. autor popsal císařův vliv na rastafariánské hnutí. To je zde prezentováno neutrálně a nedostatečně, jelikož autor neuvádí základní nauku rastafariánů, ale pouze smysl osobnosti Haile Selassieho pro hnutí.

Další článek publikovala Mladá fronta DNES v roce 2007 ve formě rozhovoru s císařovým vnukem Beedermariamem Mekonnenem, který se vyjadřuje k Haile Selassiemu a jeho vztahu k rastafariánství. Zdůraznil křesťanskou víru císaře a misi etiopské křesťanské církve na Jamajku, kterou Haile Selassie vyslal. Císařův vnuk naznačil, že jeho děd příliš nesympatizoval s rastafariány a snažil se je obrátit na křesťanskou víru. Tyto informace mohou poškodit důvěru většinové společnosti vůči rastafariánům, jelikož jsou v rozporu s rastafariánskými náboženskými představami.

Další mediální obsah informuje čtenáře o pohřbu císaře Haile Selassieho I. Ve spojitosti s císařem je hnutí označeno jako kult a sekta uctívající císaře jako boha a spasitele. Definice rastafariánství se zde zaměřuje především na repatriaci černošského obyvatelstva do Afriky. Autor popisuje vliv rastafariánského hnutí na podobu pohřbu, kde se objevuje symbol lva, etiopské barvy apod, což může čtenáři přiblížit charakter rastafariánství.

Další novinový článek týkající se etiopského císaře pochází z roku 2007, kdy redaktor popisuje svůj pobyt v Etiopii. Autor ve svém článku dává prostor k výpovědi místního rastafariána, který odpovídá na otázky týkající se jeho víry. Tento text obsahuje informace, které mohou být pro majoritní společnost kontroverzní. Například „*Kouřit marihamu tady začínáme tak kolem dvanácti, menší děti ji dostávají do čaje.*“ ... „*Policie moc dobře ví, že se tu kouří, ale toleruje to.*“¹¹⁰ Lze předpokládat, že autor zveřejnil především ty kontroverzní pasáže rozhovoru, které mohou u čtenářů vyvolat určité emoce.

Bob Marley, slavný reggae hudebník, šířil myšlenky rastafariánů do celého světa. V článku pojednávajícím o životě Boba Marleyho jsou rastafariáni označeni za „*bizarní karibskou církev rastafariánů, která má kořeny v křesťanství a primitivních afrických náboženství*“. Slova „*bizarní*“ a „*primitivní*“ ukazují na zvláštnost a odlišnost životního stylu rastafariánů, což může způsobovat složitější začleňování a následnou adaptaci do společnosti, s čímž nová náboženská hnutí bojují. Zmínka týkající se kořenů v křesťanství můžeme považovat za chybnou, jelikož rastafariánství vychází především z judaistického náboženství. Další mediální obsah týkající se Marleyho, který byl publikován v roce 2005 v deníku Právo, charakterizuje rastafariány jako hnutí, které má určité vize a zásady. Autor zmiňuje nauku, historii a symboly rastafariánů.

Téma hudební styl

Většina mediálních obsahů, které se touto tematikou zabývají, přibližují čtenáři vztah hudby a rastafariánů zejména v oblasti hudebních žánrů reggae a ska. V rámci naší analýzy se zaměříme na to, při jakých příležitostech bylo hnutí spojováno s hudebním stylem a jak to ovlivnilo prezentaci rastafariánského hnutí v médiích.

V těchto člancích jsme upozorovali na neutrální prezentaci rastafariánského hnutí. Nicméně při pokusu o přiblížení tohoto hnutí a jeho definování pro čtenáře, vzniká problém v podobě nejasné a nepřesné charakteristiky tohoto hnutí. Například Mladá fronta DNES otiskla článek pojednávající o zpěvačce Sinéad O'Connorové, která vydala několik písní spadajících do žánru reggae. V tomto novinovém příspěvku je rastafariánství charakterizováno jako: „*...spojení křesťanství, afrických kultů a myšlenek panafrického hnutí. Je to třeskavá směs, v níž láska a zbožnost mísí s globální politikou v podobě, která se pozitivisticky myslí*“

¹¹⁰ TOMÁŠ NÍDR, Addis Abeba. Jeho Výsost císař. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2007, (286), 14 [cit. 2023-02-21]. ISSN 1210-1168.

*Evropanovi může zdát bez vědomí hlubších souvislostí přinejmenším zmatená.*¹¹¹ Zatímco deník Právo publikuje článek, kde rastafariánství definuje: „*Rastafariánství je filozofický směr čisté víry stojící na základech nejčistších forem křesťanství a judaismu. Třetí pilíř tvoří kultura starého Egypta, konkrétně mysticismus.*“¹¹² Nejednotná definice rastafariánského hnutí se vyskytuje téměř ve všech analyzovaných mediálních obsazích týkající se rastafariánů.

V roce 2000 vyšel článek o české reggae kapele Švihadlo, která se k rastafariánské víře vyjadřuje: „*Jejich filozofie směřuje k tomu, že černoši pocházejí z Afriky a měli by se tam vrátit. Těžko se s tímhle neprožitým problémem můžeme ztotožnit.*“¹¹³ Tato výpověď může u čtenáře vzbudit dojem, že rastafariánské hnutí je vzdálené a pro bělochy nepochopitelné. Tento komentář může vyznít poněkud rasisticky. Tato odlišnost nového náboženského hnutí rastafariánů může vést k obtížnější akceptaci jeho členů většinovou společností. K této skutečnosti přispívá i již zmíněná nejednotná definice rastafariánského hnutí.

Téma dokument One Love

V roce 2006 bylo rastafariánské hnutí prezentováno v médiích díky dokumentu režiséra Petra Zahrádky s názvem One Love. Jedná se o mediální obsahy ve formě pozvánky nebo zprávy informující o uvedení tohoto filmu do kin. Zaměříme se především na vliv těchto článků na mediální obraz hnutí rastafariánů ve vybraných denících.

Rastafariáni byli v souvislosti s touto tematikou zmíněni v médiích vícekrát, ale do analýzy byly zařazeny pouze ty články, které obsahovaly i další informace týkající se rastafariánského hnutí. Autoři těchto článků zpravidla zmiňují návrat rastafariánů z Babylónu na horu Sión a vliv otroctví na vznik tohoto hnutí. Publikované texty jsou neutrální a mají především funkci informační. Některé z nich se snaží v čtenáři vzbudit zájem o tento dokument a následně i o rastafariánské hnutí.

¹¹¹ VLČEK, Josef. Jak se Sinéad poklonila reggae. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2005, (303), 9 [cit. 2023-02-21]. ISSN 1210-1168.

¹¹² Ska a reggae na výsluní! A nejen v létě. *Právo* [online]. 2006, (134), 4 [cit. 2023-02-21]. ISSN 1211-2119.

¹¹³ Vedra svědčí jamajskému reggae kapely Švihadlo. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2000, 3 [cit. 2023-02-21]. ISSN 1210-1168.

Závěr kvalitativní části obsahové analýzy – rastafariáni

Rastafariánské nové náboženské hnutí není v České republice natolik rozšířeno, jako tomu je u hnutí Hare Kršna. S tím souvisí i nízký mediální zájem o rastafariány, který se odráží ve vybraných denících.

Ve většině analyzovaných mediálních obsahů jsou rastafariáni prezentováni jako něco vzdáleného a exotického pro českého občana. Autoři článků vyzdvihují především odlišný životní styl rastafariánů od většinové společnosti. Zmiňují užívání marihuany, zaplétání vlasů do dredů, reggae hudba apod. Tyto znaky nejsou v České republice běžné a mohou na některé čtenáře působit kontroverzně. Tato skutečnost brání rastafariánům, aby se začlenili do většinové společnosti, která by je tolerovala.

V rámci analýzy mediálních obsahů týkající se hnutí Hare Kršna jsme zpracovali řadu článků obsahujících rozhovory s členy tohoto hnutí. Naopak v článcích zaměřených na rastafariány jsme našli pouze jeden příklad s výpovědí rastafariána žijícího v Etiopii. Důvodem absence přímých citací od členů rastafariánského hnutí může být nejen nedostatek rastafariánů v České republice, ale také absence organizovaných rastafariánských skupin, které by zastřešovaly všechny české členy hnutí.

Tonalita článků byla převážně neutrální a autoři se ve většině případů vzdávají svého subjektivního názoru. Rastafariáni nebyli ani v jednom mediálním obsahu na pozici skupiny, která by byla součástí ilegálního činu apod. Ve valné většině článků převládala funkce informativní, která měla za cíl seznámit rastafariánské hnutí čtenáři, což se však jeví na základě naší analýzy jako problematické.

Jak již bylo zmíněno, vybrané deníky se především zaměřují na životní styl rastafariánů a nevěnují pozornost jejich náboženskému přesvědčení, které je však základem celého hnutí. Z tohoto důvodu je definice rastafariánů v médiích je nejednotná. Mnoho autorů popisuje rastafariány jako subkulturu nebo filozofický směr, nikoliv jako nové náboženské hnutí nebo náboženskou společnost. Označení kult a sekta se ve sledovaných článcích vyskytují pouze ojediněle. Dalším zjištěním je, že některé články obsahují chybné informace týkající se náboženských kořenů rastafariánů. Mnoho autorů opomíjí zmínit judaismus, který má zásadní vliv na víru, symboliku a podstatu rastafariánského náboženského učení.

Všechny naše zjištěné poznatky poukazují na to, že rastafariánské hnutí není na našem území příliš rozšířené. Tento fakt může způsobovat nedostatečnou informovanost české společnosti, včetně žurnalistů, kteří často nepředstavují rastafariány českým čtenářům dostačujícím způsobem. S tím souvisí i objektivita článků. I přes to, že většina z nich splňuje zásadu nestrannosti a neutrálnosti, je opomíjeno kritérium faktičnosti. Autoři totiž nepublikují potřebné informace týkající se rastafariánů a jejich hnutí.

Závěr

Tuto bakalářskou práci s názvem *Vybraná nová náboženská hnutí a jejich mediální obraz v českých sdělovacích prostředcích* jsme rozdělili do dvou částí, teoretické a praktické. V teoretické části jsme se nejprve zabývali definicí pojmů nová náboženská hnutí, sekta a kult, abychom mohli následně tuto problematiku reflektovat ve výzkumné části. Následně jsme se věnovali charakteristice nových náboženských hnutí a jejich společným znakům, jako jsou charismatický vůdce, fundamentalismus, uzavřenost, výlučnost a entuziasmus. Dále jsme se zaměřili na celosvětový vývoj nových náboženských hnutí, a to především na 60. léta 20. století, kdy nastala éra formování velkého množství nových religiozit. V neposlední řadě jsme popsali také vývoj postavení těchto hnutí na české náboženské scéně.

Dále práce směřovala k charakteristice dvou námi zvolených nových náboženských hnutí, kterými jsou Hare Kršna a rastafariáni. V obou případech jsme nejprve pojednávali o jejich náboženských kořenech a následně o jejich celkovém vývoji napříč historií. Zmínili jsme důležité osobnosti, které měly vliv na vznik a organizaci těchto nábožensky založených hnutí. Následně jsme se věnovali samotné nauce obou hnutí. Náboženské přesvědčení hnutí Hare Kršna jsme charakterizovali prostřednictvím pojmů, jako jsou reinkarnace, karma, Kršna a Varnášrama dharma. V rastafariánském hnutí jsou to pojmy Jah Rastafari, Babylon a exodus. Dále jsme se zabývali tématem pojednávajícím o symbolech a praktických činnostech obou hnutí, což jsou právě jevy a skutečnosti, které mohou vyvolávat v majoritní společnosti kontroverzi. Pro zjištění mediální prezentace obou nových náboženských hnutí v českých denících jsme také zařadili podkapitoly týkající se jejich působení na našem území.

V poslední kapitole teoretické části práce jsme se zaměřili na masová média. Popsali jsme jejich vliv na veřejnost a způsob, jakým vytvářejí mediální konstrukci reality. Dále jsme prezentovali zásady objektivitu, kterými se řídíme ve výzkumné části. Nakonec jsme se věnovali vztahu mezi novými náboženskými hnutími a médii. Zjistili jsme, že nové náboženské směry získávají pozornost médií především v situacích konfliktu, což jsme dále zkoumali v našem výzkumu.

Cílem výzkumné části naší práce bylo zjistit mediální obraz hnutí Hare Kršna a rastafariáni ve vybraných českých celostátních denících v letech 1997-2022. Analyzovanými deníky byly: Blesk, Mladá fronta DNES, Hospodářské noviny a Právo. Našeho cíle jsme dosáhli prostřednictvím metody obsahové analýzy. Stanovili jsme si hlavní výzkumnou otázku: *Jaký je mediální obraz nových náboženských hnutí Hare Kršna a rastafariáni ve vybraných*

denících? K tomu, abychom mohli zodpovědět na tuto otázku, byly formulovány další tři výzkumné podotázky. V kvantitativní části obsahové analýzy bylo zjištěno, že mediální zájem o tato náboženská hnutí je relativně nízký a postupem času klesá. Nejvíce publikačně aktivním deníkem byla Mladá fronta DNES, co se týče počtu mediálních obsahů, které se věnovaly těmto hnutím. Po následném zkoumání daných článků jsme určili několik hlavních témat, která byla v rámci prezentace hnutí v médiích nejčastěji zmiňována. Mezi společná témata obou hnutí patřil životní styl, který popisoval způsob života členů v hnutí, a významné osobnosti, jako je spojení hnutí Hare Kršna s George Harrisonem a spojení rastafariánů s Hailem Selassie I. a Bobem Marleyem. Zajímavým zjištěním bylo, že téma konfliktu bylo identifikováno pouze v mediálních obsazích, které se týkaly hnutí Hare Kršna.

V kvalitativní části obsahové analýzy jsme zjistili, že média ve svých novinových příspěvcích vyzdvihují především způsob života obou hnutí, který je odlišný od života člověka patřícího do většinové společnosti. Náboženské přesvědčení, jež je hlavní podstatou obou hnutí, je spíše upozaděno. Žurnalisté prezentují hnutí Hare Kršna a rastafariány jako exotické a nevšední, což může podporovat zájem čtenářů o obě hnutí, ale zároveň zdůrazňuje jejich odlišnost od většinové české společnosti. Označení pro vybrané hnutí v novinových článcích nebylo jednotné. Hnutí Hare Kršna bylo dříve často označováno jako *sekta* nebo *kult*, nicméně v pozdějších obdobích se využívala pojmenování s nižší mírou negativní konotace. V případě rastafariánů bylo používání termínu *sekta* zaznamenáno zřídka. Většina novinářů ve svých mediálních obsazích dbala na dodržení zásad objektivitu a nestrannosti.

Tato bakalářská práce nabízí přínos nejen pro badatele v oblasti náboženských studií a mediálních věd, ale také pro vzdělávací oblast religionistiky a občanské výchovy. Získané poznatky mohou sloužit jako základ pro vytvoření didaktického materiálu, který by pomohl studentům lépe porozumět novým náboženským hnutím a vlivu masových médií na jejich prezentaci a vnímání ve společnosti. Tímto způsobem by práce mohla přispět k lepšímu porozumění různým kulturním a náboženským tradicím a rozvoji mediální gramotnosti studentů.

Seznam zdrojů

- BECKFORD, James A. *The mass media and New Religious Movements* 1. In: CRESSWELL, Jamie a Bryan WILSON. *New Religious Movements* [online]. Londýn: Routledge, 2002 [cit. 2022-12-04]. ISBN 9780203129166. Dostupné z: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780203129166-11/mass-media-new->
- BIERNOT, David, LUKEŠ, Jiří, OSTŘANSKÝ, Bronislav, VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Konec tohoto světa: milenialismus a jeho místo v judaismu, křesťanství a islámu*. Praha: Dingir, 2012, s. 7. ISBN 978-80-86779-24-9.
- BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001. ISBN 80-85947-67-6.
- Centra. In: *Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny. Zakladatel áčárja Šrí Šrímad A. Č. Bhaktivédánta Svámí Prabhupáda* [online]. Hnutí Hare Krišna Česká republika, © 2022 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <http://www.harekrsna.cz/centra>
- DÁS, Tattva-darší. Počátky hnutí Hare Krišna u nás: Na atmosféru doby vzpomíná jeden z prvních oddaných v Čechách. *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha: Dingir, 2007, **10**(1), 14-15 [cit. 2022-12-04]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir107.pdf>
- DÁS, Trilokátma. Oddaní u nás po roce 1989: Současnost hnutí Hare Krišna. *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha: Dingir, 2007, **10**(1), 16-18 [cit. 2022-12-04]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir107.pdf>
- DVOŘÁKOVÁ, Ilona. *Obsahová analýza/formální obsahová analýza/kvantitativní obsahová analýza*. Antropowebzin [online]. 2010, **6**(2), 95-99 [cit. 2023-03-04]. ISSN 1801-8807. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/webzin/index.php/webzin/article/view/97/97>
- FÁREK, Martin. Misionář a teolog oddanosti ke Kršnovi. *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha: Dingir, 2007, **10**(1), 8-10 [cit. 2022-12-04]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir107.pdf>
- FUJDA, Milan a Dušan LUŽNÝ. *Oddaní Kršny: Hnutí Haré Kršna v pohledu sociálních věd*. Plzeň: Západočeská univerzita Plzeň, 2010. ISBN 978-80-7043-951-7.

HALAMA, Ota. *Rastafari: pozadí vzniku hnutí vznik a vývoj hnutí styl života*. Praha: Volvox Globator, 2008. ISBN 978-80-7511-153-1.

HRABALÍK, Petr. Kde se vzalo reggae. In: *Reggae.cz: Tvůj průvodce světem reggae a ska*. [online]. © 2022 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://reggae.cz/reggae-university/kde-se-vzalo-reggae/>

CHRYSSIDES, George. *Unrecognized charisma? A study of four charismatic leaders*. Cesnur: Center for Studies on New Religions [online]. Itálie, 1988 [cit. 2022-12-03]. Dostupné z: <https://www.cesnur.org/2001/london2001/chryssides.html>

ISPER, Ondřej. Obraz církví v českých médiích. *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha: Dingir, 2009, **12**(4), 126-129 [cit. 2022-12-04]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir409.pdf>

JAKUBCOVÁ, Hana. Bratr Irie Rasta a jeho Rasta City v Třebíči. In: *Reggae.cz: Tvůj průvodce světem reggae a ska*. [online]. © 2022 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://reggae.cz/reggae-university/profil/bratr-irie-rasta-a-jeho-rasta-city-v-trebici/>

JÍLEK, Viktor. *ŽURNALISTICKÉ TEXTY: jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISBN 978-80-244-2218-3.

JIRÁK, Jan a Barbora KÖPPOVÁ. *Masová média*. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-262-0771-9.

Karma. In: *ISKCON* [online]. The International Society for Krishna Consciousness (ISKCON), © 2020 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://www.iskcon.org/beliefs/karma.php>

Karma. In: *Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny. Zakladatel áčárja Šrí Šrímad A. Č. Bhaktivédánta Svámí Prabhupáda* [online]. Hnutí Hare Krišna Česká republika, © 2022 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <http://www.harekrsna.cz/filosofie/karma/karma>

KLEPAL, Jaroslav. Kršnovy každodenní intervence. *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha: Dingir, 2007, **10**(1), 11-13 [cit. 2022-12-04]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir107.pdf>

KOTTANOVÁ, Tereza. Rastafari - víra, nebo protest?: Rastafariánství je především kulturním fenoménem globálního věku. *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Dingir, 2009, **12**(1), 2-3 [cit. 2022-12-04]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir109.pdf>

LINHARTOVÁ, Adéla. Hnutí rastafariánů: Exkurze od vzniku po životní styl svérázného náboženství. *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha: Dingir, 2002, **4**(4), 3-5 [cit. 2022-12-04]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir402.pdf>

LITTMAN, Kyle. Rastafarianism. *WRSP: World Religions and Spirituality Project* [online]. In: WRSP [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://wrldrels.org/2016/10/08/rastafarianism/>

LUŽNÝ, Dušan. *Nová náboženská hnutí*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1645-0.

MCQUAIL, Denis, Marcel KABÁT a Jan JIRÁK. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-200-9.

MRÁZEK, Miloš. *Děti modrého boha: Tradice a současnost hnutí Haré Kršna*. Praha: Dingir, 2000. ISBN 80-901528-1-8.

MRÁZEK, Miloš. Sexualita v hnutí Haré Kršna. *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha: Dingir, 2000, **2**(1), 24-25 [cit. 2022-12-04]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir100.pdf>

MUSIL, Josef. *Úvod do sociální a masové komunikace*. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského, 2004.

Náboženská víra. In: *Sčítání 2021* [online]. Český statistický úřad, © 2021 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira>

Online Bible21. In: *Bible: Překlad 21. století* [online]. © 2012 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://www.bible21.cz/online#numeri/6>

PRETORIUS, Stephan. The significance of the use of ganja as a religious ritual in the Rastafari movement. *Verbum et Ecclesia* [online]. 2006, **3**(27), 1-20 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/242248515_The_significance_of_the_use_of_ganja_as_a_religious_ritual_in_the_Rastafari_movement

Před třiceti lety nabyl účinnosti zákon o svobodě víry a postavení církví. In: *Advokátní deník* [online]. Praha: Česká advokátní komora, © 2019, [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/08/31/pred-triceti-lety-nabyl-ucinnosti-zakon-o-svobode-viry-a-postaveni-cirkvi/>

REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.

Reincarnation. In: *ISKCON* [online]. The International Society for Krishna Consciousness (ISKCON), © 2020 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://www.iskcon.org/beliefs/reincarnation.php>

Rejstříky registrovaných církví a náboženských společností a dalších právnických osob. In: *Ministerstvo kultury* [online]. Praha: Ministerstvo kultury [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/rejstriky-registrovanych-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-a-dalsich-pravnicky-osob-467.html>

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Obraz Romů v televizním zpravodajství – příklad mediální konstrukce reality*. Brno, 2007. Disertační práce. Masarykova univerzita.

ŠTAMPACH, Ivan Odilo. *Přehled religionistiky*. 1. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-384-0.

ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Sekty a nová náboženská hnutí – naděje a rizika*. Praha: Oliva, 1994. ISBN 80-901634-6-7.

ŠTAMPACH, Odilo. Co je co. *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha, 1998, 1(1), 1-3 [cit. 2022-12-03]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir198.pdf>

TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu medií*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4.

UNIE VYDAVATELŮ, ASMEA, MEDIAN a STEMMAK. *MEDIA PROJEKT*. 2022. Dostupné také z: http://www.unievychavatelu.cz/cs/unie_vydavatelu/medialni_data/vyzkum_ctenosti

Varnášrama dharma. In: *Nava Gókula* [online]. Nava Gókula [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://gokula.cz/o-nas/varnasrama-dharma>

Vegetarianism. In: *ISKCON* [online]. The International Society for Krishna Consciousness (ISKCON), © 2020 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://www.iskcon.org/beliefs/vegetarianism.php>

VESELÁ, Karolína, Martina NERADOVÁ, Jana TESÁRKOVÁ, Renáta PICKOVÁ, Kateřina OLÍČOVÁ, Petra LIPRTOVÁ a Dominik CELUCH. Jak vypadá každodenní režim příslušníků Hare Kršna?. *Hospodářská a kulturní studia* [online]. Praha: HKS, 2022 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: https://www.hks.re/wiki/hare_krsna_2012

VOJTÍŠEK, Zdeněk, PATRIDGE, Christopher, ed. *Encyklopedie nových náboženství: Nová náboženská hnutí, sekty a alternativní spirituality*. Singapur: Lion v Oxfordu, 2004. ISBN 80-242-1605-1.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. Charisma a zneužívání. *Dingir: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha, 2012, **15**(3), 74-77 [cit. 2022-12-03]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir312.pdf>

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás* [online]. Praha: Dingir, 1998 [cit. 2022-12-04] ISBN 80-902528-0-X. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20071201215611/http://www.sekty.cz/texty/netradicni_nabozens_tvi/

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Beta Books, 2007. ISBN 978-80-86851-64-8

WHITE, Carmen M. RASTAFARIAN REPATRIATES AND THE NEGOTIATION OF PLACE IN GHANA. *Ethnology* [online]. 2010, **4**(49), 303-320 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/41756635#metadata_info_tab_contents

WINKLER, Elizabeth Grace. Dread Talk: The Language of Rastafari by Velma Pollard. *Language* [online]. Linguistic Society of America, 2002, **3**(78), 597-598 [cit. 2022-12-04]. ISSN 1535-0665. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/3086921#metadata_info_tab_contents

Seznam použitých zkratk

ČR – Česká republika

ISKCON – International Society for Krishna Consciousness

MŠMT ČR – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

NNH – Nová náboženská hnutí

UNIA – Universal Negro Improvement Association

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1: Počet analyzovaných obsahů	37
Tabulka 2: Tematika mediálních obsahů Hare Kršna.....	40
Tabulka 3: Tematika mediálních obsahů rastafariáni	41
Graf 1: Zdroj mediálních obsahů	38
Graf 2: Datum vydání mediálních obsahů	39
Graf 3: Tematika mediálních obsahů Hare Kršna.....	41
Graf 4: Tematika mediálních obsahů rastafariáni	42

Seznam příloh

Příloha č. 1: Vzorový článek spadající do tematické kategorie významná osobnost – Hare Kršna

Příloha č. 2: Vzorový článek spadající do tematické kategorie kultura a vzdělávání – Hare Kršna

Příloha č. 3: Vzorový článek spadající do tematické kategorie životní styl – Hare Kršna

Příloha č. 4: Vzorový článek spadající do tematické kategorie konflikt – Hare Kršna

Příloha č. 5: Vzorový článek spadající do tematické kategorie stravování – Hare Kršna

Příloha č. 6: Vzorový článek spadající do tematické kategorie významná osobnost – rastafariáni

Příloha č. 7: Vzorový článek spadající do tematické kategorie životní styl – rastafariáni

Příloha č. 8: Vzorový článek spadající do tematické kategorie hudební styl – rastafariáni

Příloha č. 9: Vzorový článek spadající do tematické kategorie dokument One Love – rastafariáni

Přílohy

Příloha č. 1

Vzorový článek spadající do tematické kategorie významná osobnost – Hare Kršna

Životní víra, kterou nic nezlomilo

Než se v devětašedesátém stačili The Beatles rozpadnout, George Harrison potvrdil celému světu svou náboženskou příslušnost. V létě poslal na trh singl se skladbou The Hare Krishna, kterou mu pomohli nazpívat tzv. oddaní z londýnského chrámu Kršny a Rádhy. Písnička se dostala mezi deset nejposlouchanějších a nejprodávanějších na britských ostrovech a postupně nacházela cestu i k uším Evropanů a Asiatů. Byla hřejivou výzvou k hledání sebe sama a podporou těm, kteří v daném čase trpěli. Hnutí Hare Kršna se do Spojených států a potažmo západní Evropy dostalo v šedesátých letech s příjezdem duchovního učitele a světce Bhaktivédanty Swamiho Praphupády do New Yorku. Snažil se rozšířit duchovní poznání mezi Američany a postupně získával stoupence především z řad příslušníků tehdy již chřadnoucího hnutí hippies. Získal jej i v Georgi Harrisonovi, byť jeho cesta ke Kršnovi byla poněkud klikatější. Když na začátku šestašedesátého roku přijeli The Beatles koncertovat do filipínské Manily, vyhledal Harrison tamního učitele hry na sitár Raviho Šankara, jinak znalce evropské beatové scény. Během několika dnů se seznámil i s guruem Tatem Babou a rozhovor s ním v něm zanechal hluboký dojem. Přiměl jej k tomu, aby se začal zabývat svým životem, svou dosavadní činností hudebníka, úspěchem, kterého dosáhl, touhami a nadějemi. Jakmile se vrátil domů, vedl dlouhé debaty se svými známými. Byl to on, kdo inicioval poznání The Beatles ze šestasedmdesátého roku, že hašiš a LSD neprohloubily jejich hudební svět a nepřinesly jim uspokojení. Harrison se rovněž později přičinil o to, aby mezi výraznými osobnostmi na obalu alba Sergeant Pepper's Lonely Hearts Club Band byli i východní guruové. V roce 1967 byla západní Evropa zavalena tzv. východní vlnou a na Harrisona to mělo obrovský vliv. Zúčastňoval se všech tematických přednášek, diskutoval o východní filozofii v nově se rodících chrámech i s diváky během koncertů. V srpnu 1967 přednášel v Londýně o transcendentální meditaci hinduistický mnich Mahaš Jogi. Seznámila se s ním celá kapela, nicméně kromě Harrisona ze setkání s ním neměla dobrý pocit. V roce následujícím odletěli The Beatles do Indie a Harrison věnoval všechnen čas studiu hry na sitár u Raviho Šankara. "S hnutím Hare Kršna jsem se ale seznámil až o rok později, při další návštěvě Indie," vzpomínal Harrison později. "John a já jsme měli Praphupádovo první album Krishna Consciousness a velice se nám líbilo. Často jsme ho poslouchali. Tehdy jsem slyšel mahámantru poprvé." Novým poznáním

byl Harrison okouzlen. Našel v něm odpovědi na řadu svých otázek a s návratem do Británie počal zakládat středisko pro duchovně spřízněné. Na jeho vybudování věnoval svůj dům. "Křesťanství se stal součástí mne samotného, něčím, co mi zbylo z předešlého života. V šedesátých letech jsem byl opravdu slavný a setkával jsem se s lidmi, které jsem považoval za hodné setkání. Zjistil jsem ale, že nejsou ničím zvláštní." Hlubokému duchovnímu poznávání zasvětil Harrison i další období života. Přestože se v posledních měsících obrátil především na křesťanského Boha, byla víra tím nejsilnějším opěrným bodem, který mu pomáhal urputný boj se zákeřnou chorobou zvládat.

Zdroj: ŠPULÁK, Jaroslav. Životní víra, kterou nic nezlomilo. *Právo* [online]. 2001, (280), 15 [cit. 2023-04-07]. ISSN 1211-2119.

Příloha č. 2

Vzorový článek spadající do tematické kategorie kultura a vzdělávání – Hare Kršna

Rockový festival bude v duchu Krišny

Letošní, v pořadí už osmý ročník populárního rockového festivalu Open air music 99 zasvětili trutnovští pořadatelé mezinárodnímu duchovnímu hnutí Hare Krišna. Festival, přezdívaný český Woodstock, proběhne pod záštitou trutnovské radnice a Ministerstva kultury ČR od 20. do 22. srpna v přírodním amfiteátru v Trutnově-Bojišti.

"Festival je vždy něčemu věnován. Duchovní hnutí Hare Krišna, které vzniklo dávno před křesťanstvím, má naše sympatie. Chceme účastníky festivalu s odkazem tohoto hnutí blíže seznámit. Nejde však o žádný náboženský dýchánek nebo sektářství," konstatoval šéf pořadající agentury Geronimo Martin Věchet. Letošní návštěvníky festivalu mj. čeká Krišna městečko, vegetariánská kuchyně nebo hudební průvody. Vedlejší festivalové pódium ožije hudebními produkcemi na tradičních indických nástrojích. Amfiteátr má projíždět kočár tažený párem volů, s nimiž se kdysi cestovalo na posvátná místa. "Hnutí Krišna zároveň zapovídá drogy, vyzývá proti lpění pouze na smyslových požitcích a vede k asketickému životu," podotkl M. Věchet. "Souběžně s akcemi v duchu hnutí Hare Krišna bude probíhat hlavní festivalový program, v němž přislíbilo účast okolo sedmdesáti domácích a zahraničních kapel. Pozvání letos přijala i renomovaná britská skupina Reef. Loni, když jsme vyhlásili roční pauzu, zorganizovala skupina businessmanů podobný festival, což se na tom tradičním negativně podepsalo. Letos opět půjde o klasický Open air music, jak ho jeho stálí příznivci znají," dodal M. Věchet. Českého Woodstocku, který vznikl z iniciativy M. Věcheta v roce 1987, se několikrát zúčastnil nynější prezident Václav Havel.

Zdroj: PROUZA, Vladislav. Rockový festival bude v duchu Krišny. *Právo* [online]. 1999, 12 [cit. 2023-04-07]. ISSN 1211-2119.

Příloha č. 3

Vzorový článek spadající do tematické kategorie životní styl – Hare Kršna

Na farmě se žije podle jiné kultury

Městečko u Benešova – Na farmě hnutí Hare Krišna v Městečku u Benešova žije dvacet lidí nejrůznějších profesí a osudů. Jsou to bývalí učitelé, dělníci, ale i narkomani. Uprostřed přírody, v blízkosti chatové osady v Městečku u Benešova vznikla v roce 1991 farma hnutí Hare Krišna. Oficiální název je Iskcon, což znamená Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny. Obyvatelé farmy se řídí vaišnavskou kulturou. Hospodářství je biofarmou i ekofarmou zároveň. Mezi návštěvníky jsou lidé, které zajímá duchovní život nebo bioprodukce. "Nejvíce se o nás lidé dovídají z našich festivalů, kde rozdáváme vegetariánské jídlo. Už nás dost znají a většinou nás oslovují Kršňáci nebo Haré Krišna," řekl jeden z obyvatel farmy Ladislav Ptáček. Obyvatelé farmy jsou striktní vegetariáni a i přes rozvíjející se hospodářství a pokrok techniky a civilizace si sami pěstují velké množství zeleniny, brambory, pšenici, žito, oves, špaldu, dále pohanku, žlutý a zelený hrách a také květiny, jimiž zdobí oltář. K farmě patří necelých čtyřicet hektarů pozemků. Ve vlastním kamenném mlýně melou celozrnnou mouku a tu rozvázejí do pekáren a dvou vegetariánských restaurací v Praze. Chovají především krávy, z jejichž mléka vyrábějí jogurty a sýry. Dále zde mají tři koně a tři voly, kteří jim pomáhají při polních pracích. Na těžší práce používají traktor. Pro okrasu s nimi žije pár pávů a kočky. Mezi lidmi žijícími na farmě najdeme bývalé učitele, studenty, dělníky, ale jsou tu i ti, kdo dříve brali drogy. Například Ladislav Ptáček byl léta obyčejným chlapcem. Studoval, poté absolvoval vojenskou službu a po jejím skončení nastoupil do zaměstnání. Pracoval v uranových dolech. "Na farmu Hare Kršna jsem se dostal díky čtení knih zaměřených právě na duchovní život. Četl jsem je necelé dva roky a poté jsem se na Hare Krišnu zajel podívat. Omrknul jsem to tady a zase odjel domů do severních Čech," vzpomínal na své začátky v komunitě. Brzy začal na farmě trávit víkendy. "Zjistil jsem, že nejsem spokojen s normálním životem, což pro mě znamenalo jít do práce, z práce, dívat se na televizi. Něco mi chybělo. A byla to právě duchovní stránka života, tudíž jsem sem před čtyřmi roky přijel a zůstal zde nastálo. Po skoro třech letech jsem se zapojil do kazatelského programu," dodal Ladislav Ptáček.

Zdroj: STRAKOVÁ, Soňa. Na farmě se žije podle jiné kultury. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2003, (272), 3 [cit. 2023-04-07]. ISSN 1210-1168.

Příloha č. 4

Vzorový článek spadající do tematické kategorie konflikt – Hare Kršna

Hnutí Haré Kršna týralo děti

Krev a slzy. Takové měly dětství někteří studenti hnutí Haré Kršna v sedmdesátých letech. Teď požadují za týrání rekordní odškodnění - 400 milionů dolarů.

Celosvětově rozšířené náboženské hnutí Haré Kršna, jež má kořeny v Indii, čelí ve Spojených státech velkým potížím. Hrozí mu vážný soudní spor, jenž i v případě výhry, která navíc není moc pravděpodobná, finančně zatíží hnutí tak, že mu bude hrozit i finanční kolaps. Zhruba deset náboženských center Haré Kršna proto ještě tento měsíc hodlá požádat o soudní ochranu před věřiteli podle zákona o bankrotu, aby tak zkomplikovala své odsouzení. Žalobu požadující kompenzaci 400 milionů dolarů podalo loni na podzim zhruba čtyřicet bývalých studentů, kteří v sedmdesátých a osmdesátých letech navštěvovali školy a kláštery Haré Kršna. Žalobci tvrdí, že byli jako děti vystaveni sexuálnímu, fyzickému a citovému násilí. Hovoří o tom, že se museli drhnout ocelovými drátěnkami, dokud z nich necřela krev, nebo že jejich mladé spolužačky byly "poskytovány" starším mužům, kteří dávali hnutí štědré finanční dary. Incidentsy údajně začaly roku 1972 v Dallasu, ve škole patřící organizaci ISKCON, která je jakousi střešní institucí hnutí Haré Kršna. Pak se objevily i v dalších šesti školách v USA a ve dvou v Indii. Celkově mohlo být zneužíváno asi tisíc dětí, někdy i ve věku okolo tří let. Žaloba mimo jiné líčí, jak byly děti nuceny spát v nevytápěných místnostech a chodit pěšky v chladném počasí téměř neoblečeny a bosy. Jejich vychovatelé jim někdy odmítli dávat léky proti malárii, žloutence, a dokonce jim nenechali ošetřit ani zlomenou nohu. Běžnou praxí prý bylo i přesouvání do jiných škol v cizině bez vědomí rodičů. Jeden ze žalobců, třicetiletý Greg Luczyk, popisuje, jak byl každý den čtyřikrát nebo pětkrát zbit. Jeho matka se pak pokoušela syna dostat ze školy, a poslala mu dokonce letenky, aby mohl odletět domů. Jeho učitelé mu je však před očima spolužáků roztrhali. "Rodiče se nás snažili dostat ven, ale všechno v klášteře měl pod přísnou kontrolou úzký kruh mnichů," dodal Luczyk. Žalující stranu zastupuje ve sporu právnická kancelář Windle Turley. Ta má s podobnými případy zkušenosti, protože v roce 1997 dokázala v Dallasu vyhrát několikamilionové odškodnění v procesu proti římskokatolické diecézi v Dallasu. Ta byla obviněna z ignorování důkazů svědčících o tom, že jeden z mnichů sexuálně zneužíval mladé chlapce, a ze snah násilníka dokonce krýt. Vedoucí představitelé hnutí Haré Kršna přiznávají, že žaloba je víceméně oprávněná. "Není pochyb, že mnoho dětí trpělo v době, kdy za ně byla odpovědná naše organizace," uvedl šéf ISKCON

Dhira Góvinda. Proto také již přislíbil, že hnutí ročně poskytne zhruba 250 tisíc dolarů na zjišťování nešvarů z minulosti a na odškodnění poškozených. "Suma, o niž nás žalují, vysoce převyšuje celková aktiva všech našich klášterů v Severní Americe," řekl mluvčí ISKCON Anuttama Dasa. "Myslím, že není správné, aby nevinní členové hnutí byli hnáni k odpovědnosti za deviantní chování jednotlivců, ke kterému navíc došlo před 20 až 30 lety," doplnil Dasa.

Zdroj: BÍČÍK, Marek. Hnutí Haré Kršna týralo děti. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2002, (41), 8 [cit. 2023-04-07]. ISSN 1210-1168.

Příloha č. 5

Vzorový článek spadající do tematické kategorie stravování – Hare Kršna

Vegetariáni mění Hanou. Další podnik vaří jen bez masa

Nabídku vegetariánských menu v Olomouci nedávno rozšířila indická restaurace Govinda.

Po populárním Green baru je tento podnik teprve druhým v krajském městě, který zkouší zaujmout pozornost vegetariánů. Ale nejen jich. Ochutnat exotická jídla mohou i všichni ti, kdo hledají jen odlehčení tradičních obědů. Govinda je součástí stejnojmenné mezinárodní sítě indických restaurací, které se z Prahy postupně rozšiřují i do dalších českých a moravských měst. Jako všude jinde i v Olomouci ji provozují členové hnutí Hare Krišna, kteří vaří podle tradičních védských principů. "Nestačí, aby člověk udržoval vnější čistotu, je potřeba i ta vnitřní. Díky tomu se u nás vaří s určitým vědomím, proč se věci dělají tak, jak se dělají, jaký to má účel. I kombinace koření u nás má svůj význam," říká provozní olomoucké restaurace Govinda Petr Vrubel. Kuchaři indických restaurací vycházejí při vaření z Bhagavadgíty, svatých písem, které mají v Indii podobný význam jako u nás Bible. Bhagavadgíta rozděluje potraviny podle různých kvalit a kuchaři se snaží používat jen suroviny v takzvané kvalitě dobra. Patří tam například zelenina, rýže, mléko, ovoce nebo luštěniny. Naopak vůbec nepoužívají třeba cibuli a česnek, které spadají do kvality vášně. "Pak jsou také určité kombinace, které vycházejí přímo z ajurvedy (indického lékařství – pozn. red.). Třeba jogurt se nedává dohromady s teplým mlékem a teplé jídlo se až na výjimky nekombinuje se syrovým ovocem," přiblížil některé ze zásad provozní Vrubel. Součástí menu je polévka, rýže, nápoj, hlavní zeleninový chod zvaný sabdži a tradiční čatni – sladkopálivá směs ovoce pro lepší trávení. K tomu hosté mohou vyzkoušet smažené zeleninové speciality, nejznámější jsou purí – placky připravované na otevřeném ohni. Vyhlášené jsou i "zákusky" jako například ánvi, barfi nebo sandéš. Základní potravinou východní kultury a indické kuchyně je ovšem rýže, která nechybí v žádném menu. "Z hlediska nutričních hodnot má rýže hodně energie, navíc je lehká, dá se dobře strávit. Její kombinace jsou neomezené.

Může být kořeněná, se zeleninou, čistě bílá nebo třeba s oříšky," popisuje Petr Vrubel.

Zelenina, kterou kuchaři používají, není sice bio, ale je čerstvá. "Mražené potraviny se snažíme používat co nejméně. Když už, tak třeba hrášek," podotkl Vrubel. Govinda v Olomouci funguje teprve třetí měsíc. Až to, jak se jejím provozovatelům bude dařit, rozhodne o dalším rozšíření

služeb. "Uvažujeme například nad zavedením cateringu, donáškové služby, mohli bychom vařit na svatby nebo také péct sladkosti na objednávku," plánuje Petr Vrubel.

První přišel Green bar už před čtyřmi roky

Odvahu otevřít v Olomouci první vegetariánskou jídelnu měla v roce 2007 Jana Lerchová, která tady dodnes provozuje úspěšný Green bar. "Někteří známí mě varovali, že je to odvážný čin, že to tady nemá tradici. Ale myslím, že dnes už i Hanáci pochopili, že pro zdraví a kondici je potřeba něco dělat. Ke správné životosprávě patří nejen pohyb, ale i zdravé jídlo – a vegetariánská strava nabízí nové možnosti," tvrdí Jana Lerchová, která nabídku jídelny postupně rozšířila i o čistě veganská nebo také bezlepková jídla.

Jak Lerchová zjistila z průzkumu mezi hosty, do podobných podniků opravdu nechodí jen vegetariáni. "Jen asi deset procent našich zákazníků jsou vegetariáni, z toho jenom zlomek jsou vegani (nejí maso, ani vejce a mléčné výrobky – pozn. red.). Naši hlavní klientelu tvoří hosté, kteří rádi přijdou na odlehčený vitaminový oběd a dezerty. Chodí k nám i maminky s dětmi," poznamenala Lerchová.

Zdroj: KLIMKOVÁ, Petra. Vegetariáni mění Hanou. Další podnik vaří jen bez masa. Mladá fronta Dnes [online]. 2011, (84), 5 [cit. 2023-04-07]. ISSN 1210-1168.

Příloha č. 6

Vzorový článek spadající do tematické kategorie významná osobnost – rastafariáni

Jeho Výsost císař

Je pro východoafrickou Etiopii její slavný vládce spasitelem, nebo zatraceníhodným diktátorem?

redaktor MF DNES Taxikáři, který se prohání přelidněnými ulicemi v Shashemene, se na zrcátku jeho vozidla houpe přívěsek s etiopskou zelenočerveno-žlutou trikolorou a přísnou tváří dlouholetého císaře Haile Selassieho. Monarchových podobizen v tomto městě ležícím dvě stovky kilometrů na jih od etiopské metropole Addis Abeby můžete spatřit více než kdekoliv jinde v celé zemi. Tady kult mocného Krále králů stále kvete. Dokonce tu jsou i svatostánky, ve kterých je Haile Selassie oslavován jako Boží syn.

Do jednoho chrámu chci vstoupit, ale hned u vrat mě zastaví stráž. Pustí mě dovnitř, jen když tu nechám "sponzorský dar". Během půldne v Shashemene přívrženci božského aristokrata moji peněženku pumpnou ještě několikrát.

Před kaplí, v níž na stěnách visí kvanta malovaných i fotografických portrétů panovníka, sedí stařík v plandavém modrobílém šatu s obrovitým turbanem na hlavě. Je to bezzubý kazatel rastafariánského náboženství s bizarním jménem Empess Baby I. "Nikdy nezemřel. Copak lze zabít Boha?" rozčiluje se, když se ptám, co si myslí o Haileho záhadné smrti před 32 lety. "Lev z Judey, Pán pánů, Král králů stále žije," vrší oslavné tituly.

Pro rastafariány, jejichž hnutí vzniklo ve 30. letech na karibském ostrově Jamajka, představuje etiopský monarcha novodobého mesiáše, pokračovatele Ježíše Krista, který přivede černošský lid celého světa ke spáse. A důkaz Haileho božskosti? Když se v roce 1966 vrátil z návštěvy Jamajky zpět do vlasti, začalo zničehonic po období dlouhého sucha pršet.

Šalomounův pokrm ganja Sám nedobrovolně zvolený spasitel, který byl hluboce věřící ortodoxní křesťan, se k religióznímu proudu, jehož vnějšími znaky jsou hudba ve stylu reggae a dredové účesy, stavěl dost rezervovaně. Ale těm, kteří v chudé Etiopii viděli novou zemi zaslíbenou, poskytl území k nastěhování. Vymezil ho v Shashemene od řeky ke křižovatce. Proč právě tady? "Bylo to císařovo rozhodnutí, rozhodnutí Boha, tak proč o tom vůbec diskutovat," znechuceně odpovídá svou těžko srozumitelnou jamajskou angličtinou Empess Baby I. na mé pochybovačné otázky.

Našemu nepřiliš plodnému rozhovoru přihlížejí se skelným pohledem Habte Sisi a Thomas Dawa -dva mladíci, kteří se karibským otcům a etiopským matkám narodili už v Shashemene. Za jejich zastřený zrak může marihuana, které si tady dopřávají v míře více než vrchovaté. Také teď šlukují z vypaseného jointu. Pro rastafariány ganja není droga, ale "Šalomounův pokrm", který tvoří nedílnou součást identity této náboženské skupiny. "Kouřit marihuanu tady začínáme tak kolem dvanácti, menší děti ji dostávají do čaje," říká v tempu zpomaleného filmu Habte Sisi.

Konzumace "trávy" je zakázaná po celé Etiopii a ani Shashemene není žádnou výjimkou. "Funguje to jako v Anglii, policie moc dobře ví, že se tu kouří, ale toleruje to," říká padesátník s vousy spletenými do copánků. Do Shashemene přišel tento muž, který se představuje jako Srdečný Spence, z Manchesteru před osmi lety: "Pro mě je návrat do Etiopie uzavřením kruhu. Moji předci byli odvezeni z Afriky na Jamajku jako otroci, rodiče tam odtud odjeli do Británie a já se rozhodl k návratu do Afriky.

Mnoho rastafariánů z Evropy se sem kvůli zdejší úrovni života bojí nastěhovat.

Ale já se tu cítím vnitřně mnohem bohatší." Tito navrátilci se v 75milionové Etiopii, která se choulí na spodních příčkách v žebříčcích chudoby, počítají pouze na stovky.

Přesto dělají zemi, kterou mají lidé na Západě spojenou s hladomorem, dobrou reklamu.

Stejně jako Haile Selassie, kterého v roce 1974 svrhl převrat marxistických důstojníků, mezi nimiž si výsadní postavení nakonec vybojoval Mengistu Haile Mariam.

Tento diktátor třeba neváhal proti neklidným regionům za tichého souhlasu sovětského spojence používat jako zbraň uměle vyvolaný hladomor, kterému podlehly statisíce lidí. Brutalita marxistického režimu několikanásobně překonala represe z císařské éry.

Když se v roce 1991 po dlouhé občanské válce podařilo Mengista konečně zbavit moci, země už se nechtěla vrátit do feudálních poměrů císařství. Místo absolutistů s modrou krví se vlády chopil autoritářský vítěz nad marxisty Meles Zenawi.

Minulost nás nezajímá Přes časté stížnosti na současnou vládu po časech císařství (s výjimkou rastafariánů) nikdo neprahne. Vzhledem k nízké šanci na dožití kmetského věku a splašenému populačnímu přírůstku v posledních třech dekáдах si naprostá většina místních na onu dobu už vůbec nepamatuje. Haile Selassie je pro ně legendární, ale tak trochu neskutečnou postavou - asi jako pro nás František Josef I.

"Trochu nostalgici jsou jen staří lidé, kteří vzpomínají, jak tehdy všechno bylo levné," říká Solomon, student sociologie. Ale že by si někdo přál, aby se na habešský trůn navrátila královská dynastie, se říci nedá. "S republikou jsme spokojeni," tvrdí Solomon. A není jediný, kdo to prohlašuje. V opozici, která se proti dnešní vládě velmi ztěžka formuje, není žádné významné monarchistické uskupení. A to ani za hranicemi, kde žijí někteří z princů. "Pamatuji si, jak jsme jednou jako malí školáci císařskému průvodu v Addis Abebě mávali. Spolužák od Jeho Výsosti tehdy dostal dvě mince," vzpomíná čtyřicátník Wubishet Deginet.

"Ale my nekoukáme do minulosti, ve které se děly špatné věci. Hledíme dopředu," vykládá jako propagandistický večerník. A připomíná časté represe nebo opulentní palácové hostiny v době, kdy lidé v podzámčí hladověli. Vyčítá mu i to, že nedokázal na rozdíl od svých předků, kteří po desetiletí odolávali snaze o kolonizaci Etiopie, ubránit zemi před fašistickou Itálií.

Přátelštější postoj k císaři mají představitelé místní ortodoxní církve. Spojení imperátorské a náboženské moci bylo od 4. století konstantou zdejších dějin. Ukázkou toho, jak si panovník budoval osobní kult, lze spatřit v addisabebeském kostele Svaté Trojice. Na stěnách jsou obrazy, které do křesťanského svatostánku právě nepasují. Například císař zachycený při slavném projevu v roce 1936 v Ženevě před Společností národů, kterým se mocnosti snažil přesvědčit o potřebě mezinárodní ozbrojené akce proti Itálii kvůli okupaci jeho vlasti. Mussolini tehdy proti bosým habešským vojákům nasadil nejmodernější techniku včetně chemických zbraní. Přesto Itálii trvalo sedm měsíců, než Etiopii dobyla.

Hrobka jen pro turisty V rohu kostela stojí i jeho hrobka. Vladařovy ostatky sem byly převezeny teprve v roce 2000. Předtím bylo jeho tělo zakopáno v jedné palácové koupelně. To, že bylo tak dlouho skryto, napomohlo k tomu, že nikdo neuvěřil tvrzení vojenské diktatury, že 83letý kmet zemřel přirozenou smrtí.

Místo toho se rozšířila legenda, která už se těžko někdy potvrdí nebo vyvrátí, že císaře jeho vězňové pro jistotu udusili polštářem. Pro rastafariány zase dlouhá absence těla Krále králů potvrzovala jejich víru, že Haile Selassie vstal z mrtvých stejně jako Ježíš Nazaretský.

Ptám se průvodce v kostele, jestli se k hrobu chodí modlit hodně Etiopanů. "Ale ne, sem k náhrobku vodíme jen turisty," mává rukou. Ano, je to tak. Nejznámější postava etiopských dějin je v současnosti pouze někým, kdo má do země lákat zahraniční návštěvníky.

Proto také v suvenýrové části addisabebeského tržiště Merkato můžete koupit na kozí kůži vyvedené portréty habešského monarchy. Místní si ho však nekoupí. Soudě podle tváří

zobrazených na tričkách Etiopanů jsou populárními ikonami spíše rapper Eminem nebo třeba revolucionář Che Guevara. A nic na tom nezmění ani fakt, že i císařovi kritici dvaatřicet let po Haileho smrti o něm stále mluví jako o Jeho Výsosti.

Zdroj: TOMÁŠ NÍDR, Addis Abeba. Jeho Výsost císař. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2007, (286), 14 [cit. 2023-04-07]. ISSN 1210-1168.

Příloha č. 7

Vzorový článek spadající do tematické kategorie životní styl – rastafariáni

Rastafariáni

Mezi věřícími převažují na Jamajce – vzhledem k britskému dědictví – protestanti. Po nich následují katolíci, ale jednoznačně nejoriginálnějším z náboženství je rastafariánské.

Rastafari je náboženská společnost pocházející z Jamajky, kde vznikla ve 30. letech 20. století. Tato víra kombinuje především prvky židovství a křesťanství, částečně islámu a dalších (např. animistických) náboženství.

Rastafariánské společenství původně sdružovalo potomky afrických otroků, zavlčených do Ameriky.

Pro počátky hnutí byl důležitý jamajský černošský aktivista Marcus Mosiah Garvey, jenž v roce 1920 prorokoval nástup černého krále – mesiáše. Když byl pak roku 1930 v Habeši (dnešní Etiopie) korunován černošský císař Haile Selassie, znamenalo to pro mnohé jasné naplnění Garveyho proroctví. Podle předkorunovačního jména tohoto císaře – rás Tafari Makonnen – odvozují rastafariáni své pojmenování. Haile Selassie je pro ně dodnes převtělením mesiáše.

Navenek se poznají podle dredů, hustých copánků, které mají symbolizovat lví hřívu. Rastafariáni nepožívají maso ani alkohol (ten jim nahrazuje kouření marihuany), v náboženských rituálech se nejvíce objevují symboly judaismu. Příslušníci hnutí odvozují svůj původ od krále Šalamouna a královny ze Sáby a považují se za jeden ze ztracených izraelských kmenů.

Zdroj: Rastafariáni. *Právo* [online]. 2012, (298), 4 [cit. 2023-04-07]. ISSN 1211-2119.

Příloha č. 8

Vzorový článek spadající do tematické kategorie hudební styl – rastafariáni

Jak se Sinéad poklonila reggae

Irka Sinéad O'Connorová patří mezi nejoriginálnější osobnosti populární hudby devadesátých let, i když její statut hvězdy vyplývá více ze skandálů a politických postojů než z hudby. V roce 1990 měla svůj jediný obrovský hit *Nothing Compares 2 U* a zbytek desetiletí prožila v podivných pohybech od stylu ke stylu, od vlastních písní k reinterpetaci irského folkloru.

Před třemi roky ohlásila odchod ze showbyznysu, ale na začátku roku 2005 se znovu vynořila s tím, že od této chvíle bude zpívat pouze duchovní hudbu. Těsně před Vánocemi vydané album *Throw Down Your Arms* toto sdělení dokonale naplňuje. Obsahuje dvanáct klasických skladeb jamajského reggae z první poloviny sedmdesátých let, interpretovaných s pietou hodnou spíše umělce z oblasti vážné hudby než rockového muzikanta, který se obvykle nebojí do cizích skladeb vsunout co nejvíc vlastního já. U Sinéad to překvapuje, protože její adaptace muzikálových melodií nebo irských lidových písní byly často víc než liberální.

Jednotčím prvkem všech písní, z nichž většina je přejata z repertoáru Winstona Rodneyho, známého pod jménem *Burning Spear*, a z raného období *Boba Marleyho*, je jamajská rastafariánská víra - spojení křesťanství, primitivních afrických kultů a myšlenek panafrického hnutí. Je to třaskavá směs, v níž se láska a zbožnost mísí s globální politikou v podobě, která se pozitivisticky myslícímu Evropanovi může zdát bez vědomí hlubších souvislostí přinejmenším zmatená.

Sinéad tyto písně chudých obyvatel kingstonských ghett zpívá s úctou a hlubokým odevzdáním, i když jí chybí mystické vytržení, které známe z původních nahrávek klasiků reggae. Místy je to spíš folková zpěvačka, která si vzala za doprovod partu brilantních jamajských muzikantů. Snaží se zachovat hloubku citu a zbožné odevzdání, kterou původní písně obsahovaly, proniknout skrze vlastní emoce do duchovní podstaty a předat vnitřní pochopení toho, co je naší moderní, často povrchní civilizaci na vnějších rysech rastafariánství nepochopitelné, ať už je to symbol víry v podobě umně spletených dlouhých vlasů, známých jako *dready* nebo uctívání etiopského císaře jako ztělesnění boha na zemi.

Zatímco *Burning Spear* a *Bob Marley* byli opravdovými proroky, holohlavá Irka jen opakuje jejich vize. Ale dělá to s nadšením, které jí sice její ztracený superhvězdný status nevrátí, ale hluboce zaujme ty, kdo jsou ochotni jí naslouchat.

Zdroj: VLČEK, Josef. Jak se Sinéad poklonila reggae. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2005, (303), 9 [cit. 2023-04-07]. ISSN 1210-1168.

Příloha č. 9

Vzorový článek spadající do tematické kategorie dokument One Love – rastafariáni

Dokumenty přiblíží život Šarišanů, rastafariánů i komunistů

Litoměřice – Zajímavé dokumenty, výběr krátkých filmů Fera Feniče, divadlo a navrch trocha dobré muziky - to všechno čeká návštěvníky festivalu Litoměřice 6 a 1/2, který se dnes a zítra koná v litoměřické Hospůdce u letního kina.

Přehlídka je doplňkový projekt velkého filmového festivalu, který se v Litoměřicích koná už šest let vždy na konci letních prázdnin.

"Chceme lidem představit, co nového se v poslední době událo v české a slovenské tvorbě. Zkoušíme to poprvé, a pokud bude mezi diváky zájem, rádi bychom tuhle akci pořádali pravidelně vždy na podzim a na jaře," říká Renata Vášová z pořádajícího Kinoklubu Ostrov.

Na programu je například snímek Iné svety: Made in Šariš, který přibližuje život Rusínů, Romů, Židů a Šarišanů ve Východních Karpatech, dokument One Love mapující unikátní komunitu rastafariánů, kteří se s mystickým přesvědčením vracejí do Etiopie, rodné země svých předků, nebo nový český snímek Kupředu levá, kupředu pravá přibližující činnost zdejších mladých komunistů.

V rámci Mezinárodního dne boje proti násilí na ženách poběží dokument Julie a tma natočený na Litoměřicku. Pro děti je pak připravena Pošťácká pohádka a hudbou zpestří program lidová kapela Tesaři a swingový Big Band Litoměřice.

Dnes začne program v 19 hodin, zítra v půl druhé. Lístky na festival stojí 150 korun, na jednotlivé dny 80 a 100 korun. Veškeré další informace najdete na www.kinoostrov.cz.

Zdroj: Dokumenty přiblíží život Šarišanů, rastafariánů i komunistů. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2006, (273), 5 [cit. 2023-04-07]. ISSN 1210-1168.